3 1761 07923868 9

19-20

TEVAN KÖNYVTÁR

NAGY LAJOS

A SZOBALÁNY

(Novellák)

Ára 1 korona.

könyvet

A TEVAN-KÖNYVTÁR EDDIG MEGJELENT FÜZETEI:

(Egyes száma 80, kettős száma 1 kor hármas száma 1.20, ötös száma 1.60, hatos száma 1.80 K-ért kapható.)

1. Forel Á.: Korunk kulturtörekvései. Ford. Dr. Fülöp Zs.
2—5. Karinthy Frigyes: Együgyü Lexikon.
6—7. H. de Balzac: Gobseck. Forditotta Aranyossy Pál.
8. Casanova: Szerelmi kalandok. Forditotta Révész Andor.
9. Wedekind: Haláltánc. Forditotta Karinthy Frigyes.
10. Schnitzler A.: A hütlen feleség. Ford. Franyó Zoltán.
11—12. Bán Ferenc: Uj Isten. (Novellák.)
13. Kosztolányi: Lánc, lánc, eszterlánc. (Versek.)
14—15. Ady Endre: Muskétás tanár ur. (Novellák.)
16—18. Tristan Bernard: A csendes férj. (Regény.) Forditotta Kosztolányi Dezső.
19—20. Nagy Lajos: A szobalány. (Novellák.)
21—25. Major Henrik Panoptikuma. (Irók karrikaturái.)
26—28. Henri Murger: Bohémélet. (Regény.) Forditotta Aranyossy Pál.
29. Zsoldos Benő: Angol poéták. (Antologia.)
30. Lánczi Jenő: Vallás és kapitalizmus.
31—32. Emile Verhaeren: Rembrandt van Ryn. Forditotta Aranyossy Pál.
33. Csáth Géza: Muzsikusok. (Novellák.)
34—35. Kosztolányi Dezső: Mécs.
36. Johanna von der Nahmer: Hetéra levelek. Ford. Nil.
37. Brázay Emil: Sörnsen Dóra, a szeretőm. (Novellák.)
38. Casanova: Szerelmi kalandok II. Ford. Révész Andor.
39—40. Claude Farrére: Ópium. Forditotta Szatmári Jenő.
41—43. Lakatos László: Egy pesti leány története. (Regény.)
44. Ifj. Hegedüs Sándor: Hanna.
45. G. Flaubert: Irgalmas Szent Julián legendája.
46—47. Anatole France: A sovány kandur. (Regény.)
48—49. Kaffka Margit: Szent Ildefonso bálja. (Novellák.)
50. Juhász Gyula: Uj versek.
51—55. Heinrich Mann: Ronda tanár ur. (Regény.) Forditotta Kosztolányi Dezső.
56—57. Révész Béla: Szemtől-szembe. (Novellák.)

Folytatás a hátsó boriték belső oldalán.

NAGY LAJOS

A SZOBALÁNY

(NOVELLÁK)

TEVAN-KIADÁS BÉKÉSCSABA

Presented to the

LIBRARIES *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

by

George Bisztray

TEVAN ADOLF KÖNYVNYOMDÁJA BÉKÉSCSABA

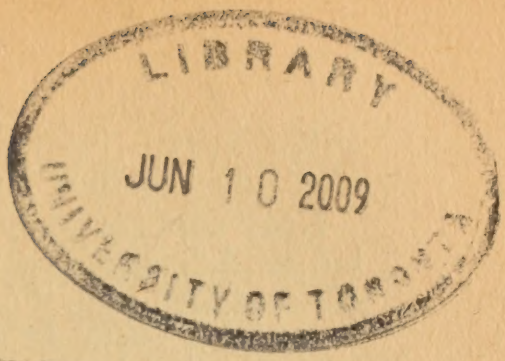

A SZOBALÁNY

István szobát keresett.

Orvostanhallgató volt István és esténként otthon tanult, nem ugy, mint jogász barátai, akik az estéket, kivétel nélkül, kávéházban, mulatóhelyeken töltötték.

István, épen azért, mert az estéket otthon töltötte, megkivánta, hogy szép, kellemes szobája legyen. Eddig egy kis udvari szobában lakott, mely szürke falaival, szegényes berendezésével nem volt Istvánnak barátságos. Csak azért vette ki, mert olcsó volt, 24 korona havonként. Két hónapig lakott benne. Ez alatt az idő alatt nyilvánvaló lett, hogy az ő rendes, beosztásos életmódja mellett több is telik neki szobára. Fölmondott tehát és egy nagyobb, szebb szobát keresett.

István tervezgető, beosztásos fiu volt, s azért még egyebeket is már előre megkivánt a leendő szobájától. Leginkább azt, hogy szép és engedékeny háziasszony, vagy legalább is csinos cselédleány tartozzék hozzá. Mert ugy gondolta, hogy szebb, jobb és okosabb az ő

férfiui ügyeit ilyen módon elintézni, mint olcsó utcai nőkhöz járni.

Négy napi keresés után talált alkalmas szobát az Aggteleki-utcában. A szoba a második emeleten volt, utcára nyilott a két ablaka — az utca tiszta és széles — a butorok jókarban voltak, volt a szobában kellemes divány, bőrkarosszék, nagy cserépkályha és csinos képek a falon. A háziasszony harmincöt és negyven év közötti testes, még jó kondicióban levő özvegyasszony volt, a cselédleány pedig fiatal és izmos. A szoba kicsit drága volt, 50 korona havonként, 46 a szoba ára, 4 korona a cseléd részére a kiszolgálásért, de István megadhatta ezt az árat, annál is inkább, mert ugy vélte, hogy itt majd lehet spórolni.

Mikor a szobát kivette István, 10 koronát adott foglalóul, nagyon kedvesen diskurált a háziasszonnyal, tisztán, tagolva mondta ki a szavakat és finom, szépvonalu mozdulatokat tett. Távozáskor friss, okos tekintettel merült bele a cselédleány szemeibe.

István előre örült a szép nagy szobában tanulgatással eltöltendő estéknek, és vágyakozó képzelődéssel gondolt a háziasszonyra meg a cselédre . . . A beköltözés napjáig önmegtartóztatóan élt.

A költözködés napján kora reggel megérkezett István az uj lakásba. Kipakolt és rendezgetni kezdett, behivta a cselédet, hogy segitsen neki.

A cseléd mosolyogva lépett be az ajtón, a

kezeit törölte a kötényébe — bizonyosan vizes holmikkal foglalatoskodott — és határozatlanul, kedves zavarral nézett Istvánra, kérdezve a tekintetével, hogy mit csináljon. István is nézett, mosolygott, odalépett hozzá és megveregette ujjaival a leány arcát.

— Hát hogy hivják magát kis hugom? — kérdezte.

— Böskének.

— Csinos leány maga, Böske. Tudja ezt?

— Nem is igaz — szabadkozott Böske szóval, de magában igazat adott Istvánnak és meg volt elégedve a dicsérettel.

— Hát, kedves Böske, legyen szives . . . ez a koffer nem jó helyen áll itt, segitsen csak . . . vigyük amoda az ágy végéhez!

A koffert odavitték az ágy végéhez. Mikor elhelyezték, hogy egészen hozzásimult a falhoz, István nézte a koffert és azt gondolta: tehát ez a koffer a kiinduló pont. Azután azt mondta, hogy: „jól van Böske!“ — és megint megveregette a Böske arcát. Böske ezt egészen természetesnek találta és türte . . . István nézegetett lejebb is, a keblekre, a csipőkre.

Most a háziasszony kiáltása hallatszott:

— Böske!

Böske azt mondta, hogy „pardon“ és kisietett. István nézett utána . . . Pompásnak találta a Böske szájából ezt az uri szót, hogy „pardon“. Mosolygott magában és mondta, a Böske hangját utánozva: „pardon“ . . . Rakosgatott tovább. Kopogás hallatszott. Belé-

pett a háziasszony. Kellemetlenül uj és piros pongyola volt rajta:

— Isten hozta, Keresztes ur! — üdvözölte a háziasszony Istvánt és mosolyogva nyujtotta a kezét. István odalépett hozzá, meghajtotta magát és kezet csókolt. A háziasszony meg volt elégedve ezzel. Szinte mutatta az arca, amint alakult benne a vélemény Istvánról, hogy „finom, kedves és előzékeny fiu, igazi uriember.“

István igazgatta a tekintetét, a száját, beállitotta a képét a beszélgetéshez. Szépen, pózolva kell beszélni — vélte, ez tetszik az asszonyoknak.

— Remélem meg lesz elégedve a szobával, — mondta a háziasszony. — És velünk is, velem is, meg a Böskével is, — tette hozzá.

— Kérem szépen — mondta István és boldogan mosolygott, mert a fantáziája hirtelen nagyon előreszaladt.

— Ha valamire szüksége van, csak szóljon nekem, vagy egyenesen a Böskének, majd ő elvégzi. Ha a boltból kell hozni valamit, vagy efféle . . . Mondja a Böske, hogy most segitett Keresztes urnak kirámolni. Megbocsát ugye, ha most egy kissé igénybe veszem a leányt . . . csak egy pillanatra . . .

— Kérem szépen — mondta ismét István.

— Ugye nem haragszik? . . . Csak ezt akartam mondani... Csak azért jöttem, hogy...

— O kérem — mondta István és már nyult a zsebébe, elővette a pénztárcáját. — Tehát mindjárt ki is fizetem ezt a hónapot.

— Igen . . . kérem . . .

— Tiz korona foglalót adtam, jár még negyven korona . . . azaz a szobáért harminchat korona és négy korona a cselédnek a takaritásért. Ezt is nagysádnak adom át?

— Igen. Csak tessék átadni, én ezt a hónap végén fogom a cselédnek kifizetni . . . Tetszik tudni, a cselédnek utólagosan jár a fizetése, azért nem lehet ezt neki előre kiadni. Hátha addig el is megy. Nem lehet tudni . . . bár elég türhető cseléd, én nem küldöm el, ugy sem kapnék jobbat . . . Remélem, rendesen ki fogja önt szolgálni, nem lesz ellene panasza . . . Alapjában véve jó leány, csak egy kicsit hiu és bolondos. Azt hiszi, szegény, hogy ő, Isten tudja, milyen szép, és nem tud betelni a szépségével. Nincs az a tükör, ami elég lenne neki, ha egyszer elkezdi magát nézegetni benne. Amint bemegy a szobába takaritani, azonnal oda áll a tükör elé, nézegeti magát, azután szétnyitja az ajkait és a fogaiban gyönyörködik . . . No mondja . . . Hallott már ilyent? . . .

— Érdekes, — mondta István.

Mindketten kacagtak. A háziasszony folytatta:

— Igen. Akárhányszor rajtakaptam már ... Vasárnaponként kicsipi magát . . . A fogait is megpucolja, valószinüleg az én fogporomból lop, és azután sétálgat, igazgatja, simogatja a ruháját és néz rám. Csak ugy várja, hogy valamit mondjak neki, hogy mondjam: Böske,

maga egészen csinos leány, amint igy fel van öltözködve . . .

— És nagysád nem szokta neki ezt a kis elismerést megadni?

— Ah! Isten ments! Ugyis nagyon önhitt. Csak nem fogom még . . . áh!

— Utóvégre csinos leány . . .

— Ugyan menjen már! Ilyen parasztképü pofák tetszenek magának? . . . Hiszen, szó sincs róla, egészséges leány . . . meghizott és jó szinben van, amióta nálam van. Annyit eszik, hogy az borzasztó. Nem győzi az ember ennivalóval . . . Rémesek ezek a cselédek! Ugy esznek, mint a kapások, ahány csak van, az mind. Ne adj' Isten, hogy csak egy is akadna köztük, akinek nem mondom, hogy nincs étvágya, hanem akinek nincs farkasétvágya . . . Látta volna csak ezt, amikor hozzám jött, hazulról, a falujából. Akkor nem volt ilyen kövér . . . De nem csoda! Ennek reggeltől délig, déltől estig állandóan kenyér van a szájában és azt majszolja . . . Ez megeszik naponta egy kiló kenyeret . . . Ja, otthon biztosan nem élt olyan jól, mint nálam...

— De csinos leány . . . Persze, nem mondom, hogy olyan szép, mint egy szép urileány, de csinos. Nem mondom, hogy kiállja a versenyt az urnőjével . . .

— Ejnye! Már gunyolódik az öregasszonynyal? Kikap! . . . Hanem megyek is már . . . Látom, maga rámolni akar. Csak rámoljon tovább. Csak rámoljon . . . Igaz! A bókot köszönöm . . .

István egyedül maradt. Örült. Jónak igérkezett minden . . . Rakosgatott egy darabig. Azután előadásra kellett mennie. Csak este tért haza. Böske nyitott neki ajtót. A Böske képét megveregette . . . Az előszobában férfiholmikat — egy felöltőt és egy keménykalapot látott István. Ujak és divatosak voltak. Aggodalmasan kérdezte Böskétől:

— Mik ezek?

— Látja a fiatal ur, hogy mik.

— Látom-látom. De kinek a ruhája ez? Ki van itt?

— Egy ember.

— Ember? Nem is gondoltam, hogy ember . . . Rokon talán?

— Lehet — és Böske hamisan mosolygott.

— Talán valami . . . jó barát?

— Lehet . . . és megint mosolygott Böske.

— Gyakran jár ide?

— Minden nap itt van.

István tréfás-keservesen sóhajtott. Erre Böske ugy elkezdett nevetni, hogy beszaladt a konyhába.

István bement a szobájába. Böske bevitte a lámpát és fölgyujtotta. Nagy petróleumlámpa volt, kerekbélü, cilinderes. Csakhamar kellemes, erős világossággal töltötte meg a szobát. Böske egy darabig igazgatta, csavargatta, azután megkérdezte Istvántól:

— Tetszik még valami?

— Most nem. Majd később. Majd szólok ...

István egyedül maradt. Most kedvetlen volt. Bizonyosra vette, hogy az asszonytól elkésett.

— Itt már megelőztek — gondolta. Hanem fől is mondok! Becsapott a cudar, mert mit nézett ugy rám, mikor néztem a szobát!... Becsapott a cudar!... Odament a kettős, zárt ajtóhoz, melyen tul a háziasszony szobája volt. Hallgatózott, de nem hallott semmit. Azért mégis csókolóznak — gondolta. Igazán disznóság!... Nem jó ilyen szomszédságban lenni. Az ember elveszti a nyugalmát... Gyalázat...

Azután a reggel félbemaradt rakosgatást folytatta István. A könyveit szedte most ki a kofferjéből. Néhányat az asztalra tett, néhányat a szekrénybe.

— Hohó! — mondta hangosan, mikor egyik orvosi könyve került a kezébe. — Ezt elzárom! — És lent hagyta a kofferban, nehogy valamelyik nő kapjon benne és lássa a képeket... És most egy barátjára gondolt, aki nem régiben volt inspekciós a szülészeti klinikán s hazajövet nagy lelki depressziókról és megundorodásokról beszélt:

— Micsoda dolgokat láttam, micsoda dolgokat! — mondta. — Rettenetes! Az embernek elmegy a kedve a nőktől...

István akkor kinevette a barátját, de most hasznára forditotta az esetét. Jó lesz a kellemetlen látványosságokat elzárni, mert undort és félelmet keltenek!

Ingeket, ruhákat, nyakkendőket rakosgatott, aggatott azután István. Vagy egy óráig foglalatoskodott, amig mindennel elkészült. Akkor a kofferjét, melyben az orvosi könyvei, pár

irata, levelei maradtak, bezárta, a kulcsot a a mellényzsebébe tette. Ez alatt az egész idő alatt kedvetlenül elmélkedett a háziasszonyról, az előszobai kalaphoz, kabáthoz tartozó férfiról. Még Böskétől is, meg egyáltalában az egész szobától elment a kedve. Behivta Böskét.

— Vesse meg, kérem, az ágyat; lefekszem.

Böske ágyat vetett. István megkérdezte:

— Már elment a dicső?

— Kicsoda?

— A dicső... Az a bizonyos ur. Tudja már...

— Igen.

— Elment?

— Igen-igen.

— Sántuljon meg... Régen elment?

— Régen.

— Nem is hallottam.

— Nem sokat vesztett vele a fiatal ur.

Szünet következett. Azután megint csak szólt István:

— Jól csinálják. Meg kell adni nekik, hogy azért jól csinálják... Mi is utánuk csinálhatnánk. Nem gondolja?...

— Hogyisne! — szabadkozott Böske és nevetett.

— Maga csak nevet, Böske! Legalább forduljon felém... Igy ni! Most nevessen! Igy legalább látom a fogait. Milyen szép fehér fogai vannak! S mégis elfordul, amikor nevet. Olyan sunyin nevet maga, Böske...

Böske kiment a kancsóval, hogy mosdó-

vizet hozzon reggelre. István, ahogy egyedül maradt, rögtön elkomorult. Azután már, hogy Böske bejött, nem szólt hozzá. Böske nem állhatta sokáig a hallgatást, csak megszólalt:

— Én már öt hónap óta itt vagyok.

István nem szólt semmit. Böske is hallgatott most, aztán megint csak folytatta:

— Nem szeretek itt lenni.

— Miért nem? — kérdezte István.

— Hát csak ugy.

— Csak ugy? . . . Ebből igenis nem értem, hogy miért nem szeret itt lenni.

— Tudja Isten. Magam sem tudom, hogy miért, de nem szeretek.

— Hát hol szeret lenni?

— Sehol.

— No! Csak nem szeretne talán meghalni?

— Azt se bánnám.

— Ugy . . . Akkor szerelmes. Tüzér, vagy . . . ?

— Nem vagyok én szerelmes . . . Hanem jobb szeretnék máshol szolgálni.

— No lássa! Mégis csak tudja maga, hogy miért nem szeret itt lenni. Talán nem jól bánik magával a háziasszony?

— Nem a legjobban.

— Szidja?

— Nem épen szid, de mindig zsémbelődik. Semmi se jó neki. Nincs az emberhez egy dicsérő szava. Az ember akármit csinál, nem jó. Még jobban kellene.

— Hm. Persze . . .

— Az ember akár a lelkét kiteszi, akkor se tud a kedvére tenni. És ez fáj az ember-

nek . . . Még az is baja, ha rendesen kiöltözködök vasárnap, vagy ha a tükörbe nézek, hogy megigazitsam a hajam; mert hát nem szép, ha az ember boglyas vagy rendetlen. Megszólják az embert . . .

— Meg.

— Azt mondja, hogy „ne cicomázza magát folyton, mert én azt ki nem állhatom“ . . . Ő meg mindig egy óra hosszáig ül a tükör előtt és pamacsolja magát, meg kipuderezi az arcát, meg minden . . . Azt hiszi, hogy már nincs is a világon olyan szép asszony, mint ő . . .

— Hej, Böske, Böske! Hát csak ezért van maga annyira elkeseredve?

— Nem vagyok én elkeseredve.

— Nem-e? Hisz az előbb már a halál után sóvárgott.

— Igazis . . . az ember néha elkeseredik . . .

— No már meg az ember mégis csak elkeseredik.

Mindketten kacagtak. Böske olyan jóizüen, szabadon nevetett, hogy majd kicsordultak a könnyei. Azután halkabban folytatta:

— Ez a barátja, aki itt volt.

— Igazán?

— Igen. A szeretője . . . Ez minden áldott nap itt van. Mindig hat órakor szokott gyönni . . . Mikor ezt várja, akkor már olyan izgatott, mint az őrült . . .

— Ja, az ugy szokott lenni.

— És hogy ez az asszony nem szégyelli. Hogy nem sül le a bőr a pofájáról. Igazán szégyen-gyalázat.

— Már miért volna szégyen-gyalázat?

— Mert az.

— De miért, fiam, miért? . . . Özvegyasszony, azt tesz, amit akar. Bolond volna, ha nem tenné.

— Özvegyasszonynak is tisztességesen kell élni.

— Hát ő most már azért, mert szeretője van, nem él tisztességesen?

— No hallja a fiatal ur! Miket beszél.

— Irigy maga, Böske! Szeretném, ha azzal a csöpp kis eszével megmagyarázná nekem, hogy hát hogyan gondolja maga ezt. Hogy hát hogyan gondolja . . . hogy miért nem tisztességes az az özvegyasszony, akinek szeretője van.

— Hát mert nem tisztességes.

— Miért? De miért?

— Hát csak. Mert nem tisztességes.

— Jaj, fiam, magának ilyen csöpp kis esze van. Látja? ilyen csöpp.

Böske ismét igen jóizüen nevetett. Nagyon jól mulatott azon, hogy neki milyen csöpp kis esze van. István is nevetett . . . Azután elhagyta Böske a nevetést és rögtön utána, mintegy a tulságos nevetés hatása alatt, elkomolyodott. Látszott, hogy most őszintébb és mélyebb valamit próbál mondani:

— A fiatal urnak könnyü nevetni.

— Miért könnyü?

— Hát . . . a fiatal ur: ur. Jól él, nem dolgozik, csak tanul. S ha kitanult, még nagyobb ur lesz. És mindig jól él és mindig

nagyobb ur lesz . . . De én! . . . Az ember csak ugy elpocsékolja a fiatalságát. Csak él, se igy, se ugy; aztán, ha az elmulik, még rosszabb lesz. Az embernek nincs semmi reménye se . . . S mégis, az is, akinek dolgozik, csak szidja, csak ócsárolja az embert . . .

— No, nem kell azt olyan komolyan venni, Böske. Tegyen ugy: az egyik fülén be, a másikon ki. Nem kell vele törődni.

— Hát nem is törődök vele . . . De azért mégis rosszul esik.

— Majd lesz jobban is. — István nem tudott okosabbat mondani.

— Nem lesz az, — sóhajtott Böske. — Én tudom. Megverte azt a Jóisten, akit szegénynek teremtett.

István hallgatott . . . Böske egy darabig állt, maga elé nézett, azután élénkebben mondta:

— De már megyek lefeküdni. Jóéjszakát.

— Jóéjszakát.

Böske kiment. István kissé elszomorodott. Azért is nem marasztotta a leányt, mert hát hogy lehessen tréfálkozni, vidám ravaszsággal a szeretkezés felé terelni a leányt, mikor ilyen komoly szavak vetődtek a beszélgetésükbe. Hivatlan, váratlan, nyomasztó szavak . . . És István sajnálkozással gondolt Böskére, erre az egyszerü, szegény, becsületes cselédleányra, aki pár közönséges szóban annyi emberi fájdalmat tudott kiönteni, mely megszállta az ő bolondos, emberszerető

szivét . . . „Megverte azt a Jóisten, akit szegénynek teremtett“ . . .

Istvánt bántotta a saját érzékenysége. Bolond vagyok, ostoba vagyok — gondolta. Igy nem lehet az életben boldogulni. Igy nem lehet soha semmit elérni. Lám-lám, milyen szamár vagyok. Most is, máskor is, a legtöbbször ilyen szamár vagyok.

Azután lefeküdt István. Sokáig gondolkozott. Eszébe jutott sok minden közt, egy jelenet az életből. Egy cselédleánnyal. Ott állott akkor előtte a leány, már sokat csókolta, fogdosta, kérte, rábeszélte, s a leány egyszerü nyiltsággal azt mondta: „Könnyü a fiatal urnak . . . Én is szeretném ám azt . . . de . . . maga csak odább áll azután, s mi lesz velem, ha bajba esek?“ És akkor István nem tudott mondani semmi jót, ami lesz vele, ha bajba esik. Szó nélkül ott hagyta a leányt.

Most ujból átélte képzeletében ezt a jelenetet. Látta maga előtt azt a kis, kellemes arcu, kissé sovány leányt, amint olyan tiszta tekintettel veti rá a szemeit, olyan igaz becsületességgel mondja a sulyos szavakat: „. . . s mi lesz velem, ha bajba esek?“ . . . Harag, fájdalom, szégyen érzései futják el, amikor ezt a mondást elgondolja. Hánykolódik az ágyában, forró izgalom fogja el. A fantáziájába lázas képek vágódnak. Mind gyorsak, sietők ezek a képek. Folytatódik az átélt jelenet . . . Megragadja a szegény leány kezét — mint valami szinpadi jelenetben —,

valami emelkedésnek a szélén állanak, valami rémes, gonosz sötétség felé fordul, melyben undok, buta, kerek emberfejek nyüzsögnek, mint a nyüvek az eleven állati sebben, szaval, mintha szinpadról szavalna, kiált, orditva harsogja: „. . . és mi egymás mellett, egymástól távol tartva magunkat, egymásért égve, örök kinban fogunk gyötrődni, mig csak el nem sorvadunk . . . És ezt a ti moráltok tette! Ez a ti moráltok! . . . Azért átkozottak legyetek a ti undok, gaz és buta moráltokkal együtt! Fulladjatok bele, ti irtózatos emberi szörnyek, a saját moráltokba, ha már megcsináltátok magatoknak!“ . . . A sötéten nyüzsgő tömegből undok moraj hallatszik, alakok válnak ki belőle, hosszu, vékony alakok és alacsony, vastag alakok, nagyfejüek és feketék, törtetnek feléjük, megragadják őket és szétrángatják őket. István még kiáltani akar, de torkán akad a szó. Egy nagy, husos és zsiros tapintatu kezet érez a nyakán, s ez a husos és zsiros tapintatu kéz ugy összeszoritja a nyakát, hogy csaknem megfullad . . . Hirtelen óriási esés-sel zuhan körüle minden . . . Fölijed. A szemeit fölnyitotta. Most a világosság kissé lecsillapitotta. A látomás ereje csökken. De István roppant izgatott volt. Egész teste remegett. Féktelen düh és gyülölet töltötte el a lelkét. Hatalmas, dühös erők megbilincselten, tehetetlenül feszengtek benne. Valami szörnyü gyülölet cikázott, toporzékolt benne, de ő nem tudta, kinek vagy minek szól ez

a gyülölet... Próbált gondolkodni. Nem látott tisztán, csak homályos sejtelmei voltak...

Sokáig gondolkozott, nyugtalanul, hánykolódva. Majd elővett egy könyvet és olvasni kezdett. Az olvasás nem ment. Nem is értette amit olvasott. Letette a könyvet, elfujta a lámpát, Lehunyta a szemeit. A takarót egészen az álláig magára huzta. A takaró alatt csakhamar erős meleg járta át a testét. Fütötte izgalmainak a forrósága. Női mezteleségek jelentek meg fantáziájában. Csakhamar vágy fogta el; ölelni, csókolni szeretett volna, meleg, lihegő nőt... küzködött a képzeletével. De nem tudott urrá lenni rajta. A vágy itt volt, a hatalmas, az ősi ösztön és követelőzött, kinozta, gyötörte, ugy, hogy fel-felnyögött és sóhajtott... Most Böskére gondolt. Már bizonyosan fekszik és alszik — gondolta. Kimegy hozzá — gondolta. Sóhajtott és megkönnyebbült, hogy ez a szándéka támadt. Kis ideig habozott még, aztán csöndesen, de nagyon fájdalmas izgatottságban remegve, felkelt és kiment... Rövid küzdelem után Böske megadta magát, Istváné lett.

Sajátságos viszony kezdődött ettől fogva István és Böske között. Csinálták a szerelmet, azt, ami a szerelemben legfontosabb, anélkül, hogy a képzeletüket egymás szeretése, nagy és teljes kivánása foglalkoztatta volna. Csak rövid negyedórákra voltak egymáséi, és csak a testük, a tapintásuk, a me-

legségük, szóval csak a testük. Még meg sem is csókolták egymást soha. A viszonyuk a fiatal ur és cselédlány szokásos viszonya volt, egyszerü és lelki tartalom nélkül való viszony.

István csaknem mindennap folytatta a szerelmét Böskével. Néha-néha — egészségi óvatosságból — tartott egy-két napig szünetet. Ilyenkor Böske szemérmes, kedves kinálkozását jólelkü gyengédséggel háritotta el . . .

. . . Egyszer egy kis kompánia verődött össze István lakásán. Pénzt tettek össze, hideg husokat, bort hozattak Böskével. Mikor Böske a holmikat meghozta és lerakta az asztalra, a fiuk mind erősen szemügyre vették. Az arcán most izzó pirosság ragyogott, attól, hogy a hidegről jött és bizonyára sietett a lépcsőn. S amint távozott, dülledő szemekkel bámulták a testét. Kopogott a szemük, ahogy ők szokták mondani, mikor nagyon, fájdalmasan kivánatos nőket láttak . . . Egymásra néztek, beszéltek a szemeikkel, mosolyogtak. Az egyik szólt:

— Borzasztó jó bőr! — és Istvánra nézett.

István válaszolt:

— De még milyen!

Valamelyik másik mondta:

— Meg lehetsz vele elégedve.

— Meg is vagyok.

— A gazember már biztosan . . .

— Hát persze.

— Aljas szerencséd van.

— Ha én ilyenhez juthatnék, öt egészsé-

ges fogamat ki hagynám huzni. Még pedig zápfogakat.

Amelyik ezt mondta, az nagyon hosszut, éneklőt és keserveset sóhajtott. Ezen azután nevettek a többiek, ő maga is.

— Nagy kujón vagy te, Pista!

— Az eszed tokja, te ostoba állat! — förmedt rá Pista arra, aki azt mondta, hogy ő nagy kujón.

— No-no! Azért nem muszáj ugy fölfortyanni!

— Nem muszáj . . . Dehogy nem muszáj. Persze, hogy fölfortyanok, mikor valaki komoly dolgokról ilyen ostoba módon beszél. Miért volnék én azért kujón? Mondd! . . . Miért volnék én azért kujón? . . .

— No jó! Hát csak azt akartam mondani, hogy ügyes ember vagy. Semmi mást.

— Mondtad volna igy . . . Nem is vagyok olyan hülye, mint ti, te meg a Tibor cimborád, meg jóformán az egész banda. Nem vagyok őrült, hogy folyton csak utcai nőkhöz mászkáljak . . . Ti nem is mertek más leánynyal szóba állni. Ti csak azokkal mertek szóba állni, akik titeket szólitanak meg, hogy gyere be édes . . . Ilyenek vagytok ti . . . Ti még valamire való cseléddel sem mertek elkezdeni . . . Elég szomoru dolog.

Kacagtak, egymást gunyolták, mindegyik szabadkozott, vitatva a maga hősiességét. Kalandokat beszéltek el, melyeknek legnagyobb része nem történt meg. Azután általánosságban beszéltek a nemi dologról. Taná-

rokat, szülőket és öregeket szidtak, akik gyülöletesek voltak előttük, mert az ő dolgaikhoz, a fiatalság dolgaihoz, mindig ugy szóltak hozzá, mint a dusgazdagok a szegények dolgaihoz. Mindent elfeledve, semmit meg nem értve, kihülten, ostobán, galádul . . .

Egy Mándy nevü valami tárcát ócsárolt, melyet akkortájban olvasott egy napilapban. A tárca — K . . . müve — az aszfaltbetyárokról szólt és a konvenciók szerinti morál csak ugy tobzódott benne. Mint csodabogárra hivatkozott rá Mándy:

— Még emlékszem pár mondásra . . . Azt mondja: „ . . . és aljas szándékkal fixirozza az ártatlan leánykát . . . " Az ilyen buta beszédet én ki nem állhatom. Ha egy egészséges, érett férfi megkiván egy leányt, nézegeti, kerülgeti, megkisérli, hogy megszerezze magának, ez aljas szándék? . . K . . . ur szerint igen.

— Sőt „ártatlan" a leányka! — mondja egy másik. — Ez ugy tudom, azt akarja jelenteni, hogy szüz. Tehát a szüz: ártatlan, a nem szüz meg: ártalmas. Én nem tudom ezt az ártatlan szót máskép érteni . . .

Mándy folytatta ott, ahol elhagyta:

— . . . Azután: „ . . . ijedten tekintget, nem veszi e üldözőbe valami léha ficsur . . . " Tehát ugyanaz az érett férfi, aki megkiván egy szép nőt, aki nem elégszik meg, aki talán a jó izlésénél fogva nem is tud megelégedni a prostituáltakkal, az léha ficsur. Ezt mondja K . . . ur . . .

Valamelyik megint közbevágott:

— No, hát ijedten tekintget? . . . Ki hiszi, hogy ijedten tekintget? Ki hiszi, hogy nem örül, hogy bámulója, megkivánója akadt? . . .

— De miért aljas a szándék? És miért léha a ficsur? Hogy a frász törje ki azt az igen tisztelt K . . . urat!

— Törje ki! Ezt mindnyájan megszavazzuk.

. . . Éjfélig ittak a fiuk. Beszéltek, nevettek, veszekedtek. Egészen különös eset volt ez, csak ugy eshetett meg, hogy Mándy inditványozta és a többiek ellenkezésére erősen handabandázott, hogy igy meg amugy, pipogya népség, nem magyar emberek stb., mire a fiuk nem hagyták magukat, hanem kötélnek álltak. Éjfélkor már nagyon jó kedvük volt, kissé bolondok és lármások voltak; ekkor fölkerekedtek, hogy máshol és máskép folytassák a mulatságot. István is ment velük. Nem kellett hivni, ment a maga jószántából. Egy-két kávéházban fordultak meg, feketét, pálinkát ittak, azután bordélyházba mentek. István is velük. Egy kövér, rengő husu leányt választott magának párul; a leányt Stefinek hivták.

Néhány nap mulva István megint megkivánta a kövér leányt, a mindenki-szeretőjét és elment hozzá. Unta már Böskét, nem kapcsolta hozzá szorosan, állandóan semmi. A régi megszokás ereje is föl-föltámadt benne, meg a változatosság megkivánása. És elmélkedett hozzájuk: „Hiába, más az: ma ezt,

holnap azt. Más a szerelem hivatásos nője nagy gyakorlatával, teljes leplezetlenségével, vonzó és undoritó szemérmetlenségével, egészen más, mint az egyszerü, félénk kis leány. Tulajdonképen rém buta egy ilyen leány."

István többször elment Stefihez s később más hasonló nőkhöz is. Egytől betegséget kapott. Nagyon megijedt és elment egy idősebb orvostanhallgató barátjához.

— Ulcus molle, — mondta a barátja. — Könnyü, egészen csekély baj, ha nem hanyagolják el. Gyere be azért holnap a bőrkórtani órára, majd megmutatlak a tanársegédnek.

A tanársegéd megerősitette a diagnózist. — Ulcus molle, — mondta ő is és egypercentes cuprum sulfuricum oldatot rendelt Istvánnak.

— Tiszta vattára öntsön a folyadékból s a nedves vattát tegye a sebre. Ezt csinálja naponta kétszer, reggel és este. Még meg nem gyógyul, nem szabad nőkkel érintkeznie. Ezt, remélem, tudja . . . Két hét mulva mutassa magát!

István elkészitette az orvosságot és otthon gondosan kezelte magát. Böskének, persze, nem mondta meg, hogy most beteg, de tapintatosan távol tartotta őt magától. Böske ezt nem tudta mire vélni. Ez bántotta, sértette őt. Neheztelt és mutatta a neheztelését, nem is igen szólt Istvánhoz. Istvánnak, persze kapóra jött a Böske hallgatása, mert könnyüvé tette a tilalom megtartását. De azután politikát változtatott Böske. Nagyon

beszédes lett. Csak ugy, egészen könnyedén, lerázta magáról a sértődöttséget és beszédes lett, duruzsolt István körül és pompás női kedvességekkel igyekezett őt meghóditani... István mosolygott, megveregette a Böske állát, átölelte őt, fejét a Böske keblére tartotta, de semmi több. Böske ezt teljességgel nem értette. De nem kérdezett semmit Istvántól, nem kérdezte, hogy miért bánik vele ugy... Még jobban körülvette Istvánt, leleményes, nőies ravaszsággal ébresztgette benne az érzékiséget... Folyt a hizelgés, mosoly, dörgölődzés és jött a vágy, elhomályosult az öntudat; a megfontolások, elvek, óvatosság, kötelesség érzése, mind kivesztek az agyból, jött a vágy és parancsolt...

István a tett után kissé meg volt ijedve. De azután lerázta magáról a kellemetlen gondolatokat. Az egészséges önzése, a magavédése munkába lépett. „Ugy sem kapta meg a bajt. Miért is kapta volna meg?“ — gondolta. „Buta véletlen lenne, ha megkapta volna... És ha megkapta? Semmi az egész, jelentéktelen baj, ép ugy meggyógyul ő is, mint én“... Azután megelégedetten elaludt István.

A szigoru elhatározás, hogy Böskétől távol tartja magát, meg volt törve. Most már mindegy, gondolta István, amikor ezt kellett gondolnia.... Máskor meg volt döbbenve magamagától. Gyalázatos gonoszságnak tartotta a cselekedetét. „Istenem, — gondolta — ha másról hallottam volna ezt, hogy betegen

megfertőztet egy szegény, jó leányt, hát azt mondtam volna, hogy a világ legelvetemültebb gazembere. Azt mondtam volna, hogy az képes még gyilkosságra is. Azt mondtam volna, hogy nincs az a büntetés, amit az a gyalázatos ember meg nem érdemel. És lám, magam estem ebbe. Lám, mire képes az ember. Csak meg ne kapta volna az a szegény leány a bajt. Többet nem teszem, a világért sem teszem ezt . . .

Ezeket gondolta. Azután: „most már mindegy" — gondolta megint, amikor ezt kellett gondolnia. És jóllehet szigoruan nem akarta cselekedetét megismételni, ujból és ujból elbukott . . . Ugy sem kapja meg, nem is kaphatja meg, — ezt is gondolta a maga igazolására. Ostobaság volt, hogy ezt gondolta, de szüksége volt rá. hogy ezt gondolja . . .

Böske elkapta Istvántól a betegséget. Fájdalmat érzett egyszer és rögtön erős sejtése támadt. Nagy félelem fogta el. Alig várta Istvánt, hogy közölje vele aggodalmát. De mikor István hazajött, Böske nem szólt. Félt, hogy István kineveti vagy megszidja. Meg, ha valamennyire el is határozta, hogy szól, nem tudta a kezdést megtalálni . . . Most ő tartotta magától távol Istvánt.

A Böske baja lassanként fejlődött. Most már egészen biztosan tudta, hogy beteg. Azt is tudta, hogy Istvántól beteg. Szólni még mindig nem tudott. Gyenge akarásai támadtak ugyan, de az elhatározást halogatta. Közben remélte, hogy majd meggyógyul . . .

Csak ugy magától . . . István cselekedetét oly rettenetesnek találta, hogy már azért sem tudott az esetről vele nyiltan beszélni. Eközben rémes aggodalmai voltak és álmok bántották. Az arca dult, az esze zavaros volt, mintha részeges lett volna. Poharat tört, edényt tört, sok mindent elfeledett. Az asszonya korholta és bántalmazta ezért.

— Ez komiszság, maga buta, maga bolond — ilyeneket mondott neki.

István látott mindent. Egy este, mikor Böske bejött ágyat vetni, odament hozzá István és szó nélkül átölelte, magához szoritotta. Böske elháritó mozdulatot tett, durván kapálózott. De István karjaiból nem tudta magát kiszabaditani. István ledöntötte őt az ágyra és tolta a fejét az ő feje felé, hogy a képük összeérjen. Böske igyekezett elfordulni és közben nagy erőlködést fejtett ki. István most eleresztette Böskét, mire az hirtelen fölugrott, István szólt hozzá:

— Böske! Forduljon most felém.

Böske megfordult. A földre nézett és remegett.

— Miért huzódik maga tőlem, Böske?

Böske nem felelt. Látszott, hogy küzd, közel áll a siráshoz.

— Én gondolok valamit, Böske . . . Jól gondolom?

Böske csak hallgatott.

— Jól gondolom?

— Nem tudom.

— De igen. Maga beteg.

— Nem tudom.

— Dehogy nem tudja . . . No, szóljon . . . Beteg?

— Igen.

— Miért nem szólt? . . . Annyi bizalma sincsen hozzám? . . . Maga beteg. És a baját gyógyitani kell . . . Majd én gyógyitom. Jó lesz?

— Nem.

— Böske, maga nagyon buta. Magával egyáltalán nem lehet okosan beszélni. Magát gyógyitani kell! Meg kell vizsgálni magát. Majd én megnézem, hogy hogyan áll a baja és gyógyitani fogom. Ne féljen, kis baj, de gyógyitani kell.

— Nem.

— Miért?

Böske nem felelt.

— Szégyenli magát?

— Igen . . .

— De muszáj. Máskép nem lehet.

— Nem tudom . . .

— Hát elviszem egy orvoshoz. Jó lesz?

— Az orvos megvizsgál?

— Hát persze hogy megvizsgálja.

— Nem megyek . . .

— Ne legyen ilyen ostoba!

— Isten ments, hogy én azt megtegyem . . . És Istvánnak hosszu, nehéz dolgába került, mig Böskét rábirta, hogy meg hagyja magát vizsgálni.

István hozzáfogott a gyógykezeléshez. Szigoruan meghagyta Böskének, hogy minden-

nap reggel, amikor még alszik a háziasszony, keltse fel őt és ő kezelni fogja. Ugyanugy minden este is be kell jönnie, mikor a háziasszony már lefeküdt.

Böske az István ágyára feküdt és ugy történt a kezelés . . . Mindig félénken, huzódozva és hosszas noszogatásra feküdt le az ágyra, nagyot, sóhajszerüt lélekzett és eltakarta a karjával a szemét. És hunyott szemmel finoman, légnemüen érezte Istvánt, aki őt nagyon gondosan, jóakarólag gyógyitgatta. Nagy, fontos valaminek érezte most Istvánt az ő gyönge, alázatos életében, aki jött, végtelen szenvedést zuditott rá, kegyetlenül, keményen, önzően — ő igy érezte ezt, — és most olyan jó szivvel, olyan enyhe ellágyultsággal szedegeti le róla . . . Biztató, kellemes szavakat mond és azt mondja: édesem, aranyom, kedvesem . . . Ugy látja őt István, ahogy senki még nem látta, feltárva előtte testének, lelkének minden titka, teljes misztikuma . . . Érzi a jóságot, mely a rémület, a szenvedés után árad feléje és ez — Istvántól, Istvánból árad . . . És István ott térdel az ő első páciense előtt, aprólékos pepecseléssel, szinte tulzott óvatossággal babrál, mozog, közben beszél, kétszeresen szent hivatást teljesit, hogy jóvá tegye, amit vétkezett . . . Mikor a kezelés véget ér, Böske lassan, szégyenlően feláll, István megcirógatja a képét. Kissé tudatosan teszi ezt, hogy kedveskedjék Böskének, hogy engesztelje őt, inkább azonban a vágyaitól hajtva teszi ezt,

mert valami erő ösztönzi; ugy érzi, hogy ezt a szemérmes, szepegő remegést ott a tüzes arcon meg kell csókolnia . . . „Rendben van, szépen javul“ — mondogatja Böskének, Böske lenéz a padlóra és boldogan mosolyog és még mindig takargat, simogatja a kötényét . . .

— Nagyon haragudott rám?

— Nem haragudtam.

— De egy kicsit haragudott?

— Nem. Istenbizony, nem haragudtam.

— Semmit se?

— Semmit . . . Csak sirtam . . .

. . . Hosszu csók alatt mindketten lehunyva tartották a szemeiket; mikor felnyitották, Böske mosolyogva, kissé bátortalanul, kissé tréfásan nézett az István tekintetébe, s azt mondta:

— Pista.

— Mindketten kacagtak.

— Nagyszerüen áll ez neked. Mondd még egyszer.

— Pista.

Ujból kacagtak.

— Pista, mi most szerelmesek vagyunk.

— Igen.

— Te is szeretsz engem.

— Szeretlek, aranyom.

— Hát most mi lesz? Mi lesz ennek a vége?

— Semmi. Valahogy majd lesz . . . Csak azzal törődjünk, hogy most szeretjük egymást.

— De mégis, ugy elgondoltam már, hogy milyen furcsa . . . Hogy mi lesz ennek a vége? . . .

István keserü elszántsággal felelt:

— Majd kigyógyulunk belőle. Ebből is kigyógyulunk . . . Bolondság tulajdonképen . . . De majd lerázzuk magunkról . . .

Böske nem szólt semmit. Nagyon komoly lett. Nézett Istvánra, félénken és hüségesen, mint megvert kutya a gazdájára.

A VACSORA

Badacsonyi András a délutáni hivatala után egy nagyot sétált a Városligetben. Szép lassan, öregurasan. Azután elment haza. A lépcsőn is komótosan lépdegélt föl a második emeletre és mosolygott. Csak mikor a folyosóra befordult és látta, hogy a konyhában is, a szobában is sötét van, csak akkor jutott eszébe, hogy Janka, a felesége, ma este nincs itthon. Még tegnap megmondotta, ma délben pedig megismételte, hogy átmegy Budára a nővéréhez, magával viszi a kis Annuskát is. Gyümölcsöt főznek be télre, segit neki, s ott marad vacsorára. Majd este villamoson fognak hazajönni, kilenc-féltizre itthon lesznek. A vacsora a konyhában, a sütőben lesz kikészitve. A konyhaszekrényben van a szőlő is, azt is egyen.

Mindezt pontosan elmondotta az asszony, de Badacsonyi egész megfeledkezett a dologról, s amikor hazafelé ballagott, már előre mosolygott azon, hogy fog majd Janka kacagni, ha elmondja neki, amit sétaközben látott.

Egy öregasszony ült a kávéház terrasszán, épen a sarokasztalkánál és ujságot olvasott. Igen furcsa öregasszony volt, — egészen őszhaju, ráncosképü anyóka, — mégis kanárisárga ruha volt rajta és zöld kalap a fején. Fekete pápaszeme is volt, egészen az orrához emelte az ujságot és igen furán mozgatta a fejét, amint olvasott. Mellette egy másik széken, egy kis fehér kutya feküdt és szundikált. Egészen apró állatka . . . Hát amint ott olvasott az öregasszony, egy pajkos, vásott fiu, — valami bolti gyerek, — nagy komolysággal szemlélte, majd hozzálépett és megkérte az öregasszonyt, hogy legyen szives adjon egy kis vizet, mert nagyon szomjas. „Néni kérem“ — igy mondta, ő is hallotta. A néni fogta a tálcáról a poharat és jószivvel odanyujtotta a fiunak. A fiu ivott belőle egy kortyot — látszott, hogy nem is volt szomjas, — és a többit mind ráöntötte a szundikáló kis kutyára. Azzal gyorsan letette a poharat az asztalra, — mindez egy pillanat müve volt, — és egész nyugodtan lépdegélt tovább . . . Na hát azt látni, hogy hogyan ijedt fel a kis kutya, hogyan ijedt meg a mámi és azt hallani, ahogy kiabált a fiura, olyan kacagtató volt, hogy ő az egész uton, ha az eszébe jutott, kénytelen volt nevetni.

Ezt látta Badacsonyi András sétaközben és ezt akarta a feleségének elbeszélni. Hazafelé menet tervezgette az elbeszélését, hogy milyen szavakkal, milyen hanglejtéssel mondja el és előre örült a felesége jóizü neveté-

sének. Mert Badacsonyiné minden mulatságos történ, amit az ura elbeszélt, — akár mulatságos volt, akár nem, — jóizüen és hosszan nevetett, annyira, hogy még a könnyei is potyogtak, épen ugy, mintha csiklandozták volna. Nem is az volt a döntő, hogy a história mulatságos volt-e, vagy nem; hanem hogy Badacsonyi vidáman, kacagva adta elő és ez maga elég volt Janka asszonynak ahhoz, hogy igen jól mulasson és ő maga is kacagjon. Az egymás jókedvének, derüjének örültek ők, az egymás kacagásán kacagtak. Csak meg kellett volna próbálnia Badacsonyinak, hogy vajjon milyen lesz a hatás, ha például azt beszéli el kacagva, hogy sétaközben sok embert látott, voltak köztük férfiak, nők és gyermekek, azután házakat is látott, meg fákat is látott, — és meggyőződött volna arról, hogy a neje ezen is igen jól elmulatott volna, ezen is ugy kacagott volna, hogy még a könnyei is kicsordultak volna.

Ezért most Badacsonyi, amint meglátta, hogy sötét a lakás, nincs itthon az asszony, egészen elkedvetlenedett. Elesett a gyönyörüségtől, amelyre már türelmetlenül várt. Pedig már ott a helyszinen is azért mulatott olyan jól, mert Jankára gondolt . . . No, azért nem baj! Majd elmondja neki, ha hazajön. Ezen az eseten még az Annuska is kacagni fog . . .

Kinyitotta a konyhaajtót, gyufát gyujtott, bement a szobába és meggyujtotta az aszta-

lon álló petroleumlámpát. A kalapját feltette az ajtón levő drótfogasra, majd lassu, kimélő mozdulattal levetette a felöltőjét, a jó öreg, kopottas és fakó felöltőt, s azt is fölakasztotta a fogasra. Még pedig pontosan a kalap alá, bár még két ága volt a drótfogasnak, s mind a kettő üresen, várón kanyarodott ki a dróttörzsből. Igy kivánta ezt a rend! Ha valaki más akasztotta volna föl a kabátot és nem pontosan a kalap alá akasztotta volna, akkor Badacsonyi odalépett volna a fogashoz, megcsóválta volna a fejét és kiigazitotta volna a hibát . . . Azután a lámpára nézett Badacsonyi, melyet az imént gyujtott meg. Ezt is igy kell csinálni! A petróleumlámpát sohasem tudja az ember pontosan eltalálni. Csak rá kell nézni pár perc mulva, ha már meggyujtotta az ember és rögtön látni, hogy vagy nincs eléggé felsrófolva és gyengén ég, vagy tulerősen lobog a láng, füstől a lámpa és nemsokára elpattan majd az üveg. Most is egy kicsit följebb kellett srófolni a lámpát.

Az asztal a szoba közepén állott és a két egymásmelletti ágy végéhez simult. Félig le volt teritve fehér asztalkendővel, azon egy szalvéta összehajtogatva: pohár, kés, villa keresztbetéve; kenyér kendővel letakarva.

Badacsonyi kiment a konyhába. Gyufát gyujtott. Ott állott a gyertyatartó a konyhaasztalon, benne gyertya. Szépen, gondosan volt az odakészitve, még a bél elégett vége is le volt csipve. Meggyujtotta a gyertyát, a spórherdhez ment, kinyitotta a sütőt. Ott volt

a vacsorája. Hideg marhasült rizskásával. Délről maradt. Egy fehér porcellántányérban volt, egy másik fehér porcellántányérral lefödve. Badacsonyi kivette az egészet, elfujta a gyertyát és bevitte az ételt. Leült az asztalhoz és falatozott. Az evése is, mint a járása, lassu, nyugodt, uriasan komótos volt. Evett és nézte maga előtt a sárgán égő petróleumlámpát, figyelte annak sercegését, mely halk bugáshoz, kis röpülő állatka zümmögéséhez hasonlitott. Végtelenül gyors, szorgalmas és erélyes kis hangocska volt. Kissé gyönge volt a lámpa világitása, de igy igen passzolt a szegényes kicsi szobához, a jó öreg, egyszerü, barna butorokhoz. Szegény emberekhez nem is illik az a nagy világitás. Valami lármás karaktere van annak. Olyanformát mutat, mintha nagyon költekeznének.

Badacsonyi megette a hust és a rizst. Jó étvágya volt, mind megette. Vizet inni kiment a vizvezetékhez. Aztán kivitte a tányért és a piszkos evőeszközöket a konyhába, lerakta őket a konyhaasztalra. Ujra meggyujtotta a gyertyát, kinyitotta a konyhaszekrényt, hogy szőlőt vegyen magának. (Azt mondta az asszony, hogy szőlő is van, ott van a konyhaszekrényben.) A konyhaszekrény tulajdonképen ebédlőszekrény volt, csak annyiban volt konyhaszekrény, hogy a konyhában állott. Valamikor, amikor még ebédlőjük is volt Badacsonyiéknak, az a szekrény az ebédlőben állott, sőt diszlett, — mert nagyon szép, mutatós butordarab volt. Az ebéd-

lőből a szük kohóba került — a konyhaasztal, a tüzhely, a fásláda szomszédságába — mintegy hü mutatójául a gazdái sorsának, akik meg az ebédlős nagy lakásból a szobakonyhás kis fészekbe jutottak, az életnek valami kis butorelrendezése következtében.

A szőlő ott állott a szekrényben. Annak egyetlen polcán, egy nagy, hosszukás porcellántálon. Badacsonyi kivette a tálat és a szekrény márványlapjára helyezte. A tál több helyen meg volt repedezve és erős, vastag drótozás tartotta össze. A drótozás régebbi, megszürkült, megbarnult, drótozás volt, nem fényes, acélos csillogásu uj drótozás. Tehát nagyon beteges, öreges volt ez a tál. Szinte illetlen volt, hogy olyan egészséges embereknek, mint Badacsonyiék, ilyen beteg táluk legyen. A szőlőhöz meg igazán teljesen méltatlan volt ez a tál. Szinte illetlen volt, hogy olyan egészséges embereknek, mint Badacsonyiék, ilyen beteg táluk legyen. A szőlőhöz meg igazán teljesen méltatlan volt ez a tál. Nem csak azért, mert pecsenyés tál volt, hanem mert a szőlő gyönyörü, friss és egészséges volt, nedvtől és erőtől duzzadt, egész a kipattanásig. Szép nagy hamvas szemei csillogón, szinesen mosolyogtak. Olyan volt ez a szőlő, mintha lelke lett volna.

Badacsonyi valami tányért keresett, hogy arra pár fürtöt vegyen. Álltak ott tányérok, sokan, fehér sorban egymásra rakva s ő már le is akarta venni a legfelsőt, de akkor szemébe ötlött egy gyümölcstányér. Szép, cifra

üvegholmi, állványos, csipkeszélü. Ott állott a szekrényen. Szögek, olló, tük, gyüszü vas- és rézapróságok voltak benne. A régi finom ebédeken és vacsorákon állandóan szerepelt ez a tányér, rajta papirdisz, e fölött drága gyümölcsök. Akkor virág szokott lenni az asztalon, két üvegvirágtartóban. De most már a gyümölcsöstálra sem volt szükség. Ha néha pár almát ettek, azt egyszerü porcellántányéron adta fel az asszony. Nem is illett volna az ő ebédjükhöz vagy vacsorájukhoz az a csillogó, csipkés üvegtál.

Badacsonyinak hirtelen nagy kedve szotytyant az üvegtálra. Abból akarta a szőlőt enni. Ugy vélte, hogy ehhez a finom szőlőhöz valami finom edényre is van szükség. Olyan szép szőlő, hogy még szebb, mint régente szokott állani az asztalukon. Még azt is gondolta, — és ezt már csak mentségül, mintegy kényszerüségből gondolta, — hogy nincs is itt más alkalmas edény, amire a szőlőt tehesse. Kiöntötte tehát a vas- és réztárgyakat a szekrény márványlapjára, — vigyázva, nehogy valami elguruljon — a tálat megmosta a vizvezetéknél, letörülte és pár fürt szőlőt tett rá. Ugy vitte be magának. Egy kis tányért is vitt be, hogy arra vegyen egy-egy fürtöt az üvegtálról. Az üvegtálat az abrosszal leboritott asztalrész közepére helyezte, a kistányért maga elé tette és leült, hozzáfogott a szőlő evéséhez. Édes, jó szomjuságoltó volt a szőlő, csámcsogva, lassan, minden szemét kiélvezve ette. Igy esz-

nek a jóétvágyu és jókedélyü emberek, akik még a friss, ruganyos kenyeret is tudják élvezni, akik soha nem tömték tul magukat gyönyörüségekkel s akiket a kegyes sors soha nem halmozott tul fájdalmakkal . . .

Badacsonyi evett és gyönyörködött az üvegtálban. Az üvegtál a lámpa mellett állot, annak sugaraiban csillogott-villogott. Vidám, pajzán volt ez a csillogás. Badacsonyinak egészen fölfrissült a kedélye, ahogy ezt a csillogást szemlélte. Valami ünnepies jelleget is adott az asztalnak az az üvegedény. És Badacsonyinak eszébe jutottak a régi asztalok és vágy támadt benne, hogy egy csillogó edényekkel, poharakkal, borral, piros és sárga boritallal teli asztalt lásson maga előtt és egy hosszu, többfogásu vacsorát egyen végig. Mintha ujból éhes lett volna! Pedig jókora darab hust evett meg. Sok-sok csillogásra vágyott, szinekre vágyott, Ezért szeretett volna is még egyetmást előkutatni, amit felrakhasson az asztalra. Jó lenne, — gondolta — ha még megvolna az a két üveg virágtartó. De tudta, hogy nincsenek meg. Régen eltörtek azok . . .

A lámpavilág sehogysem volt most kielégitő. Jó lenne egy kicsit több világosság — óhajtotta. Az embernek szinte élénkebben pezseg a vére, üdébbnek, fiatalabbnak érzi magát a jó, erős világosság mellett. Ennek a lámpának kevés a fénye és igy kissé szomoru a szoba. Pedig hát ördög vigye a szomoruságot! Valami nagyobb lámpa kellene

ide . . . És most Badacsonyi egész komolyan kezdett azon gondolkozni, hogy azt a nagy, mozsáralaku lámpát, mely a ruhaszekrény tetején állott, leveszi és meggyujtja. Épen csak az tartotta vissza, hogy nagyon körülményes dolog lett volna. Lehet, hogy nincs is benne bél, — gondolta. Nincs is benne petroleum s ha önt bele, piszkos lesz a keze, meg kell mosni . . . Igy aztán elmaradt a kivilágitás. Pedig igen jó dolog lett volna! A nagy lámpában köralakban ég a bél, cilinder van rajta, kétszer-háromszor akkora világosságot ad, mint ez a szimpla.

Badacsonyi tovább töprengett, hogy mit csináljon. Mert valamit kellene csinálni, — ezt érezte. Fölvillanyozta az az ördögi üvegtál. Arra a kaján csillogásra az ember szemei megvillannak és mindenképen ugy hat ez a csillogás az emberre, mint valami villamfényes játék. Még a test is megérzi, mint a villamos áramot. És elkezd a lélek mozgolódni és az ember emlékében előtünnek a régi teritett, feldiszitett asztalok. Régi, kedves csillogások támadnak fel az ember lelkében. Ez meg aztán olyanformán hat, mint egy pohár erős bor . . . Ilyenkor muszáj valamit csinálni! S mit is csinálhat az ilyen öreg ember, az ilyen józan, nagyon pontos, megelégedett ember? Csakis valami ártatlan, naiv, mosolyra inditó gyerekséget! . . . És Badacsonyi szinte maga is mosolygott hirtelen, furcsa és bolondos ötletén. Kinyitotta a fehérnemüs szekrényt, előkereste egy régi kék, sárgahimzésü sap-

káját, egy puha, cifra házisapkát, melyet soha nem szokott használni. Kézimunka volt, kedves emlékként őrizte. Ezt a sapkát föltette most a fejére, visszaült az asztalhoz és ugy evett tovább. Olyan pózban ült ott az asztalnál és oly mozdulatokat végzett a kezével, mintha udvari ebéden lenne. Hiába, csak az emlékeink élnek a multból, a reményeink legelésznek a jövőn, de az érzékeinkkel a jelenben, csakis a jelenben gyökeredzünk.

Mikor a szőlő elfogyott, Badacsonyi átült a karosszékbe. Kényelmesen elterpeszkedett. Most következett a dohányzás . . . No, hanem most egy jófajta szivart kellene elszivni. (Különben hölgycigarettát szokott szivni, két darab négy krajcár.) Okvetlenül kellene egy finom szivar! Legalább ez is legyen, ha már volt üvegtál és házisapka! . . . Szinte reménykedve nyult a tárcája után, pedig tudta, hogy nincs benne szivar. Elővette. Kopott, régi jószág volt. Pár darab hölgycigaretta volt benne. Finom szivar, — az nem volt benne. Ez már egy kicsit rosszul esett Badacsonyinak. Ez már egy kicsit sok volt. Valami bánatos érzés szaladt át rajta. Haragudott egy kicsit. Inkább nem szi, — gondolta. És el is tette a tárcát, hölgycigarettástul, mindenestül. De nagyon kivánta a dohányzást. És vágyakozása hamar legyőzte a lelke legmélyéből induló szentimentálizmust. Ujra elővette a kopott tárcát, rágyujtott egy hölgycigarettára, szivta, futta maga elé a szürke

füstöt és gondolkozott. Azután néhány pillanatra elállt a lélegzése és azt is érezte, — ezuttal először — mintha valamely láthatatlan kéz a nyakára illeszkedett volna és egyelőre mintegy csak próbálgatta volna rajta fojtogató, halálos erejét. — Csakhamar ujra föllélegzett, erősen és szabadon, de már megérintették elméjét a sejtelmek, a vidámsága megingott és kissé aggodalmasan várta egész estén át a feleségét.

A SÁRGA KONFLIS

Vértelen arcu fiatalemberek voltak mind a ketten. Lelkükön sulyos megbántások sebhelyeit hordozták. Csak türték, türték és elég tisztességgel türték az életet, gyönyörökkel igyekezvén magukat kárpótolni gonosz szenvedéseikért. Azokért a látszólag indokolatlan fáradságokért, azokért a szomoru, tárgytalan félésekért. Legfőbb gyönyörüségük a nő volt. Bár majdnem csak tárgyi gyönyörüség, mert szubjektive, — és gyönyörüségről lévén szó, ez az egyedüli mérték — mondom, szubjektive inkább szenvedéstöbblettel zárult le minden nőügyük. Ők maguk igen jól tudták ezt sötét óráikban és ilyenkor megállapitották, hogy örökkévalók az ő gyötrelmeik. Mégis, amikor fölpezsdült a vérük, uj remények lengették feléjük hivogató lobogójukat, el-elképzelgették a boldogságot. És ekkor enyhén megfeledkeztek mindarról, amit nehéz óráikban jól tudtak. S habár hazugok, mégis jótékonyak voltak ezek az állapotok, ezek szállitották le az ő tényleges boldogtalanságukat egy enyhébb, valahogyan elviselhető mértékre. Meglévén köztük a legmélyebb, leg-

tartalmasabb emberi kapcsolat, megértették egymást, jó barátok voltak. Keveset zsörtölődtek, csak épen annyit, amennyi már egyrészt elkerülhetetlen is, de amennyi másrészt szükséges is, mert — mintha tudatos számitással tették volna ezt — egy bizonyos mennyiségü zsörtölődés és tülekedés elevenné és cselekvővé teszi a barátságot. S igy inkább összekapcsoló, mint szétválasztó munkát végez. Egyszer mégis különös összekoccanás esett meg köztük, melyet igazán ők maguk sem értettek s ekkor — épen ezért — olyanforma gondolataik is támadtak, hogy mégsem egymáshoz valók ők; csodálatos és különös, hogy éveken át jó cimboraságot tudtak tartani, holott — lám — csekély dolgon is mérhetetlenül fönn tud akadni az ő együttmüködésük és ollyá tudnak egymás ellen válni, mintha két külön nyelven beszélő, távol földekről összeszakadt primitiv ősember lennének. Összekoccanásuknak ez a története.

* * *

Nyári estén, tizenegy óra tájban a Városligetből mentek befelé az Andrássy-uton. Mindjárt az első utmenti padok egyikén két nőt pillantottak meg. A nők csinosak voltak. Könnyü nyári ruhában, a vállukon egyszerü kendővel, hajadonfővel ültek a padon. Férfi nem volt mellettük. A barátok egyike, Lenszky, amikor éppen a pad elé értek, igy szólt:

— Elfáradtam. Üljünk le kissé.

Megálltak, a padhoz léptek, megkérdezték, hogy szabad-e s az igenlő lassu fejbolintásra leültek . . . Részükről ez volt az ismerkedés megindítása, a folytatás igy következett:

— Ó, milyen szép az est. Szeretnék egész éjjel elüldögélni ezen a padon — igy négyesben.

A nők egymásra tekintettek.

Boór, aki a pad végén ült, azzal a szándékkal, hogy valami együgyüséggel megnevettesse a nőket, ezt mondta a barátjának:

— Vedd le, kérlek, a fejed a nyakadról és tedd le a padra, mert elveszed előlem a szép kilátást.

A hölgyek elnevették magukat. De egyikük, a kevésbé csinos, hamar elkomolyodott, sőt boszusra vált a tekintete és röviden igy szólt a másikhoz:

— Menjünk!

A másik nem mozdult.

— Maradjunk még — mondta.

Tehát ez, a csinosabbik — ingerlő, molett, asszonyos nő — nem zárkózott el a könnyed ismerkedés elől.

— Menjünk, én nem maradok tovább, mert már későn van — folytatta a másik, immáron az intrikus — és fölállt a padról.

Lassan mozdult a társnője is, jobbjával a testéhez feszitette lenge ruháját s most megvillantak kövér, vérlázitó idomai.

A két barát is fölállt, izgalomba jöttek, de Lenszky könnyedén és gyorsan támadt a

nőkre, inkább a csinosabbhoz és engedékenyebbhez intézvén a szavait:

— Parancsolják talán az automobilomat, drága hölgyeim?

A nők felkacagtak és az engedékenyebbik már meg is szólalt:

— És ugyan hol van a maga automobilja? Nem látom.

— Lenszky tréfás ijedséggel nézett a kocsiutra, majd elkezdett a zsebeiben kutatni.

— Itt van . . . ó igen . . . azt hiszem, a jobb mellényzsebemben van . . . Jaj! nem találom. Ugylátszik, otthon felejtettem . . .

— No lássa! — mondotta könnyü szemrehányással a nő — akkor miért ajánlja föl?

Boór igyekezett a barátjának segiteni:

— Határozottan baj, hogy automobilunkat otthon felejtettük, de a baj nem nagy, mert jó lesz talán egy kocsi is. Ime, itt vágtat egy üres konflis.

És kiáltott a kocsisnak, aki lassan léptetett az ut mentén.

A konflis megállt.

A nők vonakodtak. Hogy ez még sem lehet, hogy is gondolnak ilyesmit . . . Most már komolyan ment a szabódás, mondták: hogy ők ugyis közel laknak, nincs értelme a dolognak, meg baj is lehet belőle, meglátthatja őket az utcájukban valamely ismerősük s máseféle . . .

A fiatalemberek némi izgatottsággal intézték a dolgot, egymásra tekintgettek, biztatták egymást: hogy nem szabad kiengedni a zsák-

mányt a kezükből, Tréfákat mondtak, a nők ismét. csak kacagtak, szabódásuk most már csak viháncolás volt, de mindezek közben a kocsis megunta a dolgot, bosszus lett, rácsapott a lovára és elhajtott.

A nők most már megindultak gyalog. Egymás karjába akaszkodtak, ingerlőn himbálták magukat és ugy tettek, mintha duzzognának. Lenszky indult velük. Boór néhány pillanatig állva maradt, zavarba jött, aztán bosszusan megindult ő is. Ugy gondolta, hogy elromlott az egész ügy, mert ha a nők tényleg közel laknak, — s ez bizonyos — akkor rövid lesz az ut a tartalmasabb barátkozás megalapozására. Okvetlenül meg kellett volna őket egy kissé kocsikáztatni. Haragos szóval mordult a barátjára. Az most földühösödött, megállt és megállitotta a hölgyeket is.

— No hát, menjünk kocsin? — Ezt erélyesen kiáltotta és nézelődött valami kocsi után.

— Menjünk gummikerekün! — kiáltott ismét élénkülve Boór.

Most már eléggé megzavarodott az együttmüködésük. Közeledett egy konflis. Lenszky inteni akart a kocsisnak, Boór ismét azt hajtogatta, hogy gummikerekün menjenek. Azt vélte, hogy a nőnek ez hizelgőbb, kedvesebb lesz. Lenszky most már nem intett, haragos lett, kellemetlen arccal meredt a hölgyekre is. Ezt látva Boór, egyszerre lemondott a gummikereküről; kissé deprimáltnak érezte magát, ugy érezte, hogy megingott az egész

vállalkozás, mert ezek a nők is sokat okoskodnak, nem is érdemes az embernek nővel elkezdeni, a barátja is nehézkes, zavaros fráter, nem tudja, hogy mit akar és mit nem akar, stb.

A hölgyek komolyak és zavartak lettek, az intrikus ismét kellemetlenkedni kezdett és Lenszky, aki ehhez közel állott és hallotta egy halk, gunyos megjegyzését, egészen lehült és elvesztette buzgalmát.

De ekkor már Boór odaintette a kocsit, egy sárga konflist. Lenszky rátekintett a kocsira, utálatos, kellemetlen, szomoru alkotmánynak érezte azt és sajátságos hangulat lepte meg, mintha kellemetlen, nehézillatu sötét fátyol hullt volna eléje, hirtelenében mindent szomoruan kisszerünek és reménytelennek látott.

A nők bambán álltak, a kocsi megállt kinálódva, Boór megegyszer összeszedte magát és egészen erélyes hangon rászólt a társaságra:

— Most már ne válogassanak és ne okoskodjanak; kedves hölgyeim tessék beülni!

A nők beszálltak. Boór is föllépett a hágcsóra. Lenszky csak bámulta a kocsit, sajátságos ellenszenvet érzett iránta és most már az egész ügy iránt. Valami szorongást érzett a mellén, gyülölte ezeket a komisz nőket, utálta az egész komédiát, tudta, hogy most már hiába is küzködnek, itt a teljes letörés, elfásultság. Hirtelen félelem fogta el, eleinte határozatlan, majd pedig a vidám vállalkozásnak fájdalmas felé fordulástól való aggo-

dalom. S ez az aggodalom gyorsan fokozódott benne és ő szinte reszkető félelemmel hőkölt vissza a kocsitól. Majd teljes zavartság fogta el, megfordult és szótlanul elsietett . . . Boór dühösen és értetlenül, a nők pedig engesztelőleg kiáltottak utána. De ő csak ment tovább. Boór hazakisérte a nőket, romlott kedvvel, tehetetlenül.

* * *

A barátok nem szóltak másnap az esetről. Kissé nehezteltek egymásra, inkább Boór Lenszkyre. Később azután elfelejtették az egész furcsa dolgot. Nem is igen találták különben az esetet valami nagyon furcsának, mert azt gondolták: egyszerü ideges fejlődése volt az a széthuzó, összehangolódni nem tudó négyféle vágynak és akarásnak, mely széthuzás és tülekedés a történetes ideges tulérzékenységben tetőződött.

De az egész jelentéktelen történetnek később vagy két év mulva, érdekes magyarázata vetődött föl. Egy temetőben végeztek akkortájt exhumálást. Lenszky az ujságokban olvasta az exhumálásról szóló tudósitásokat. Bántóan érintették a tudósitások naturalisztikusan megirt rémes részei. Erről beszélt és panaszkodott Boórnak, mire Boór megjegyezte:

— Csodálatos az érzékenységed minden iránt, ami halál, ami a halállal összefüggő.

Lenszky válaszolt:

— Sajnos, igy van. Már kis gyermekkorom óta. Valószinüleg egy lelki rázkódás miatt. Még kis gyermek voltam, amikor egy jó

szomszédunk, egy öreg kereskedő meghalt. S én véletlenül a hallottas szobába vetődtem akkor, amikor a hullamosást végezték rajta. Akkor egész nap homályos szobában tartózkodtam, egyedül és rettenetesen unatkoztam s kellemetlen sejtéseim támadtak. S ilyen kedélyállapotban zudult rám az a rettenetes látvány. Az öreget, amig élt, jól ismertem, sokat beszélgetett is velem. Annál borzalmasabb volt látni félig nyilt, halott szemeit, aszott testét, esett karjait és a süppedt arcát. S amint a mocskos viz csurgott le félrelógó, csappzott bajuszán és szakállán . . . A szolgák nem törődtek a jelenlétemmel, én mégis visszariadva, önként kimentem a szobából. De már rettenetesen megsebzette a lelkemet ez a látvány, mely teljesen uj és szinte hihetetlen volt nekem. Félelem fogott el s azóta ezt a félelmet — mondhatom, iszonyatos érzés — hasonló árnyalatokban mindannyiszor érzem, valahányszor temetést vagy akárcsak halottaskocsit vagy temetőt látok. Némely virágok illatában megcsap a hulla szomoru szaga. Ha kórház mellett megyek el, rágondolok a halálra. Mondom, már rettenetesen megsebzett a látvány és iszonyodva gondoltam arra, hogy talán el kell mennem az öreg szomszéd temetésére is. Szökni akartam, de a szüleim megakadályozták a szökésemet, brutális tudatlansággal erőltettek és kocsiba ültettek. Én irtóztam a kocsitól is, amint feléje tuszkoltak. És az a gyülöletes kocsi egy sárga konflis volt.

AZ ERŐS EMBER

Az énekesnő — Baltazár Livia — elénekelte szerepét, levetette magáról a szinpadi ruhát, megmosdott, felöltözött és kiment az utcára. Egy ideig a müvészkapu előtt sétált, várta a nagy, vörös, erős embert, a vőlegényét, Konrádot. Néhány percig sétált, Konrád nem jött, késett. Az énekesnő nem akart tovább várni, mert az előadás vége és a közönség utcára özönlése előtt akart a szinháztól távozni. Elindult tehát az Andrássy-uton a Tokió-kávéház felé. Onnan kellett elébe jönnie Konrádnak. Azt gondolta, hogy vagy az uton találkoznak, vagy, ha még el nem indult Konrád, majd beint érte az ablakon. És Konrád majd szépen kijön és elkiséri őt hazáig, a kapuig, ahogy minden este szokta. Mert az énekesnő minden este az operában volt; ha nem énekelt, akkor a müvészpáholyból hallgatta az előadást. Konrád, a nagy, vörös, erős ember, minden este érte jött, azután lassu járással, halkan beszélgetve mentek hazáig. Téli időben csak Konrád beszélt, az énekesnő kendőt tartott a szájához, hogy a hideg levegőtől megóvja hangszálait.

Az énekesnő, elegánsan felöltözött, pom-

pás termetü nő, egyedül ment az Andrássy-uton. Tizenegy óra lehetett, kevés ember járt az uton. A férfiak mind megnézték az énekesnőt, meg is fordultak utána és nagy, szomoru buzgalommal kivánták, nyomorultul tehetetlen férfivággyal. Az énekesnő gőgösen lépdelt, egyenesen előre nézett, soha egy pillantást sem vetett oldalt, de azért mindig vigyázva érzékelte, hogy a mellette elhaladó férfiak megbámulják-e. Ezt mintegy öntudatlanul, föltétlenül megkövetelte tőlük, amikor aztán azok tényleg, mint napraforgók a nap felé, feléje forditották áhitozó képüket, megvetette, gyülölte és elintézte őket.

Egy csinos, fürge, vidámszemü fiatalember is megpillantotta az énekesnőt. Utána is nézett, amikor az már elhaladt mellette, sőt meg is állt és ugy szivta magába az egész királynői termetből kiáradó nagyszerü igéreteket. A fiatalember csinos volt, a szerelemben saját értékét tisztán érző, — egyáltalában nem borult tehát rá semmiféle meddő bánat, amint a nagyszerü nősténynt ellépdelni látta, hanem frissen felbuzdult a vére és uj, reményteljes vállalkozásra készen megindult a nő után. Kissé megremegett a szive, mert hát felséges volt az üldözőbe vett „vad“ és mert a legnagyszerübb nők rutul el szokták kergetni a viaskodó férfiakat. De hát a fiatalember könnyen vállalkozott a kisérletezésre, mert hosszu gyakorlat folyamán megszerezte már azt a hasznos erősséget, hogy föl sem igen vette a kudarcokat.

Ment a nő után, egy kicsit még nézegette, mintegy tetőtől-talpig fölmérte, hogy vajjon milyen módon lehetne a nőszerzési vállalkozást meginditania ugy, hogy legalább utját ne vágja a további eshetőségeknek. Valahogy diszkréten, lágyan, egészen pianisszimo, mintegy egyszál hárfahurt pengetve . . . Azután oldalról vette a nőt, feléje fordult, igy ment mellette . . . és csinos arcának egész derüjét rá sugároztatta. A nő most vette csak észre, hogy „ez az alak“ követi őt. Zavartalanul ment, előre nézett, még a szempillái sem rebbentek meg. És már ellenségének érezte a férfit, merénylőnek az ő feddhetetlen és tiszteletreméltó erkölcse ellen. Már gyülölködőn tudta, hogy abban a vakmerő fantáziában erkölcstelen gondolatok bontják szárnyaikat, mert hiszen az utcán ismerkedő csakis szerelmet akarhat, szerelmet, az övét, a nagyszerü és öntudatos nőét. Nyilvánvalóan aljas a szándék, mert hiszen a szerelem nem megy olyan könnyen, mert hiszen csak az erkölcstelen szerelemnek lehet föltétlen és kizárólagos alapja a kölcsönös tetszés, az erkölcsös nő vigyáz magára és csakis eladni hajlandó magát, még pedig nagy-nagy áron, holtomiglan való eltartásért vagy legalább is dus ajándékokért, automobilért és effélékért.

Az erkölcstelen fiatalember, akinek nagyon megtetszett a gyönyörü nő, aki megkivánta a nőt és most utána vetette magát, mind közelebb és közelebb férkőzött hozzá és csöndes hangon, mintha csak komédiázva saját-

magának csipogott volna, ilyesmiket mondogatott:

— Ó milyen gyönyörü . . . milyen remek a termete . . . és milyen komoly az arca . . . csak legalább egy pillanatra elmosolyodnék . . . ha valami kedves mókámon nevetne . . .

Az énekesnő reszketni kezdett az indulattól. Előbb elhalványult, azután lángra gyult az arca. A fiatalember egy kissé megdöbbent és egy lépésnyire hátrább maradt. De követte tovább a nőt. És azt gondolta:

— Semmi baj nem történhetik velem. A nő tulságosan vad. De hát legfeljebb azt teheti, hogy elkerget. Akkor elmaradok tőle, de messziről követni fogom. Megnézem, hol lakik, Hátha egyszer majd jobb kedvében talalom. Most mindenesetre még megszólitom.

Azután ismét előre ment, egészen a nő mellé és kérdezve ezt mondta:

— Elkerget?

A nő vérig sértve — és a kifejtettek alapján méltán! — megállt, lesujtóan mérte végig a fiatalembert és lángoló haraggal szólt rá:

— Takarodjék!

A férfi ezt az ostobán gonosz módját az ismerkedéstől való elzárkózásnak kómikusnak találta, mosolygott rajta és most már minden nyugodtságát visszanyerte. Gunyosan mosolygott és azt gondolta, hogy elmegy, mert ugyis hasztalan ezt a nőt próbálgatnia, de megvetésének némi apró jeleit is óhajtván adni, még egy darabig ment a nő mellett, két-három lépésnyi távolságban tőle és komiszkodott:

— Ó, fő a méltóság! Az eget verő méltóság. És a „takarodjék!“ — direkte Beniczkyné Bajza Lenkéből idézve: „Hah, nyomorult aszfaltbetyár! . . .“

És nevetett a fiatalember és elmaradt. Állt és bámulta a nőt, a remek termetét, a ringó járását, és kissé elszontyolodott a dolgok, sőt minden dolgok ilyetén állásán.

De jött szemben az énekesnő elé Konrád, a nagy, vörös, erős ember. A nő égett a dühtől és bosszut kivánt. Meggyorsitotta a lépteit, sietett Konrádhoz. Még a kölcsönös üdvözlések is elmaradtak, annyira sietett a nő a panaszkodással:

— Kérlek az a nyomorult hitvány gazember, oly szemtelen volt, hogy én egész kétségbe vagyok esve . . .

A „kétségbe vagyok esve“ remek ösztönnel a szivre való utazás volt. Konrád szinte hörögve kérdezte:

— Melyik? Az ott?

— Igen, — válaszolt a nő.

Konrád már rohant is a fiatalember felé, aki már gyors léptekkel távozott. Konrád vadul, lihegve orditott utána:

— Állj meg, gazember!

A fiatalember ugy érezte, hogy egy vadállat rohan feléje, esztelen bőszültséggel és hogy minden ellene fordul most, — megijedt és még jobban sietni, futni kezdett. Konrád azonban rohant és egy perc alatt utolérte. Megkapta a kabátja gallérját a balkezével és a jobbjával arculütötte. A fiatalember véde-

kezni próbált, de Konrád rettenetesen erősebb volt és a védekezéstől még jobban felbőszülve, össze-vissza verte. A fiatalember lehajolt és két kezét a feje fölé tartotta. Konrád zuhogva verte, ahol csak érte. A fiatalember hangtalanul türte a verést, de már közel állott ahhoz, hogy eszméletét veszitse.

Néhány ember odarohant. Orditozni kezdtek, nem tudták, hogy tulajdonképen mi miért történik, fenyegették Konrádot és védelmére keltek a gyöngébbnek. Az énekesnő is odaérkezett futva. Konrádra vetette magát és siránkozott:

— Ne bántsd már! Konrád! Az istenért, még agyonütöd . . . Gyere már.

Lefejtették Konrádot a fiatalemberről és néhányan, merészek és elszántak, főleg pedig verekedni szeretők, majdnem neki támadtak. Ő mintegy érezvén „tulkapását", mentegetőzve magyarázta a történteket:

— Egy csirkefogó, aszfaltbetyár szemtelenkedett a menyasszonyommal, aki egyedül, védtelenül jött elém. Majd adok én az ilyen gazembernek. Bitang disznó! . . .

A fiatalember, amint megszabaditották, fölegyenesedett és kábultan nézett szét, mozgott, mintegy a tagjai után kutatott, hogy vajjon megvan-e a teste teljes egészében. Néhányan, amint hallották az eset magyarázatát, gunyosan vigyorogtak rá és kárörvendő, becsmérlő megjegyzésekkel bántották. Ő még egyszer szétpillantott, azután siető léptekkel elment. Gunyos kiáltások hangzottak utána.

Konrád még szitkozódni és beszélni akart, de az énekesnő vonta magával, mert nem elegáns dolog itt az utcán, tudja isten kikmik előtt tárgyalni tovább ezt a dolgot. Elindultak a „Tokio“ felé. Eleinte szótlanul mentek. Konrád zsebkendőjével az arcát törölgette és fujt. A kalapját is levette és a fejét végigsimitotta. Sötétvörös haja mintegy haragos-diadalmas lángokkal lobogott. A „Tokio“ elé érkezve erősködött Konrád, hogy menjenek be, ki kell pihenniök a bosszuságot. Bementek. Leültek egy asztalhoz. Konrád sört rendelt, a nő Kuglert evett. Konrád most már egészen nyugodt volt, csak a nézése volt még nagyon kemény és szigoru. Ránézett a nőre is, az kitüzesedett a villanyfényben és most tündökölt a szépsége. Konrádot brutális, önző megelégedés öntötte el. Itt van mellette a szép nő, a remek, akit ő hatalmában tart, megvett pénzzel, erővel és meg is fog tartani, meg is fog „védeni“ mindenkivel szemben . . . A nő is büszke volt Konrádra, meg volt vele elégedve, örült, hogy ilyen kemény, erős és gazdag férje lesz . . . Mégis, ahogy többször ránézett, azt gondolta, hogy jobb lenne, ha egy ugyanilyen gazdag és erős, de egyszersmind szép férje lenne, valaki más, nem épen ez a Konrád.

A VÉN BOLOND

Szomoru és keserü ember volt. Apró szürke szemeivel ugy nézett az emberekre, mintha félt volna tőlük, mintha gyülölte, vagy sajnálta volna őket. Hat év óta dolgozott a szolgabirói hivatalban. Hat év óta végezte a dijnok gépies, szellemtelen munkáját, szorgalmasan, pontosan és mérhetetlen utálattal. A munkájánál jobban csak az embereket utálta s az embereknél jobban csak a saját életét. A saját életét, melynek jelene és jövője havi harminc forintokon alapult. Ebből a fizetésből egy részt félre tett, a másik részből élt. Élt, ami alatt főképpen sőt kizárólag az értendő, hogy éhen nem halt . . . Gyakran elgondolta, hogy milyen kár minden lépésért, minden kézmozdulatért. Mindnek csak az a célja van, hogy éhen ne haljon. Hát cél ez? Ha meg nem hal éhen, meghal valami más halálos nyavalyában . . . Milyen kár minden mozdulatért! Szinte illő volna az egész ténfergésnek hirtelen végét vetni. Hiszen nem érdemes a halált csak azért elodázni egyik napról a másikra, hogy az ember a hagyma vagy a liptói turó izét megélvezze . . .

Kövér János volt a rendes neve. De a háta mögött csak vén bolondnak hivták. Ez a név onnan ered, hogy a korcsmáros egyszer rajtakapta, amint a szőllők közt egy homokdombról a környező fáknak és tőkéknek heves gesztusokkal szónokolt. A közelébe lopózott, kihallgatta s az esetet azután elbeszélte a faluban. Ettől kezdve tartották Kövér Jánost bolondnak, de egyszersmind valami tudósfélének is.

Egy öreg parasztasszonynál lakott, de csak aludni járt haza. Kora reggeltől késő estig a hivatalban tartózkodott. Télen megszakitás nélkül, nyáron egy-egy órára elment sétálni. A hivatalban is ebédelt. Szalonnát, kolbászt, liptói turót s más efélét. Ebéd után föl-alá járkált a szobában, vagy télen a kályhához állva melengette a hátát és bólogatott. Aztán olvasott az aktapolcon heverő ócska könyvek valamelyikéből. Az iróasztala tele volt aktákkal s az akták között a legkülönfélébb tárgyak hevertek. Volt ott egy tartalék szemüveg, egy törött pengéjü zsebkés, négy-öt hölgycigaretta, körömpiszkáló, egy darab tükörüveg, melynek hátáról a foncsor félig lekopott. Mindez nagy, fontoskodó rendben rakva feküdt az asztalon. Az asztalfiókban száradt kenyérdarabok és szalonnás papirok közt szépen bepakolva egy koronás Petőfi hevert. Ezt minden vasárnap elővette, vigyázva kibontotta és mormogva olvasott belőle. Közben elfüstölt egyet-egyet a cigarettái közül. A Petőfi olvasása és a cigarettázás külön, va-

sárnapra föntartott gyönyörüsége volt. Általában igen megkülönböztette a vasárnapot a hétköznapoktól. Reggel a külön vasárnapi nyakkendőjét kötötte föl, melyet hetvenöt krajcárért vett és kiment a szőllők felé, az árnyas, fás utra sétálni, ahol legkevesebb emberrel találkozhatott. Nadrágját, melyet gigerlisen föltürve hordott, lehetőleg még magasabbra türte föl és lábait peckesen emelgetve sétált s hóna alatt zöldes, kopott esernyőjét tartotta. Időnként meg-megállt és zsebkendőjével leverte a port cipőjéről, melynek — ha foltos volt is, — fénylenie kellett. És fénylett is, bár a kabátja és a nadrágja is fénylett, noha annak nem kellett volna fényleni . . . Az emberek vigyorogva bámulták és egymásközt gunyos megjegyzéseket tettek rá. Legmulatságosabbnak azt találták, hogy a leányokat szuró, kihivó tekintettel nézte végig, sőt meg is fordult utánuk.

Valóban furcsa látvány is volt ilyenkor, sőt szomoru látvány. De az emberek nevettek rajta, mert tudvalevőleg az emberek igen szomoru dolgokon igen jól tudnak mulatni. Sőt talán csakis szomoru dolgokon tudnak jól mulatni. Mert hiszen ott volt a korcsmáros. Annak volt nagy, uj háza, földje, szép felesége, jóravaló fia, egészsége. És mindezen az emberek csak bosszankodni tudtak. Mindaz a sok jó, melyben a kocsmárosnak láthatólag része volt, csak fájt nekik. Néha jobban, mint a saját odvas foguk. Ellenben állandó kellemes élcelődés tárgya volt az öreg Kövér Já-

nos, akinek csak a neve volt Kövér, de rajta magán, leszámítva a kalapján levő zsirt, csak csontot, aszott, száraz bőrt és szőrt lehetett találni. A Kövér János, aki még rondább, undokabb életet élt, mint ők maguk, aki hétszámra nem evett főtt ételt s aki csak a megye fája mellett melegedhetett meg a hivatalban, különben egész télen fütetlen, nedves, sárfalu viskóban aludt. A Kövér János, aki ötven egynéhány éves kora ellenére vén volt s a vénsége, aszott, meggörnyedt teste, csuf, ráncos arca és kopasz feje dacára ostoba, de kinzó és soha ki nem elégülhető vágyódással nézte a fiatal, üde lányokat, akik undorodtak tőle, mint a varangybékától, de azért mulattak rajta, mint a vásári paprikajancsin. De hát nem csoda! Hiszen még a vásári paprikajancsikon is az a legmulatságosabb, mikor az egyik egy nagy kalapácscsal agybafőbe veri a másikat és fütyürészve mángorolja ki belőle a még föl-föltápászkodni készülő életet . . .

Tehát jól mulattak az emberek Kövér Jánoson, a vén bolondon. Olyan jól, hogy szinte szerették. A szeretet érzésének utjában csak az a kis pénz állott, mely a havonként félretett nyolc-tiz forintokból hat év alatt immár csaknem hatszáz forintra emelkedett, — támasztékul arra az időre, amikor majd kiől a munkából s amikor majd „Isten nevében“ elbocsátják a hivatalból. Félve gondolt erre az időre és spórolt. Összekuporgatott pénzét a hivatali iróasztal fiókjában tartotta. Spórolt,

olvasgatta a pénzét s közben mosolygott is, mintha önmagát gunyolta volna. Olyan furcsa volt a mosoly szigoru arcán, hogy szinte ijesztő volt. Mosolygott és azután számolt, tervezgetett. Eddig kell még dolgozni, ennyi lesz a megtakaritott pénz stb. stb . . .

De hát kár volt tervezni. Teljesen kár. Egy vasárnap reggel, amint bement a hivatalba, az iróasztalfiókot, melyben pénzét tartogatta, nyitva találta. A szoba ablaka be volt törve, a rács leeresztve. A pénz nem volt a fiókban. Kövér János meredő szemmel olyanformán bámult az üres fiókba, mintha annak feneke lenn, valami messze mélységben lenne, vagy mintha valami igen apró tárgyat keresne benne. Kinyitotta a másik két fiókot is, mintha még remélte volna, hogy a pénz azok valamelyikében lesz. Az asztal alá is tekintgetett. Azután hosszasan nézte a betört ablakot és a leeresztett rácsot. Majd odament, megtapogatta, mintha tanulmányozná, hogyan jöhetett ott be valaki. És izgatottan, soha ki nem fejtett gyorsasággal kezdett le-föl sétálni a szobában. Elővette a zsebkendőjét és az arcát törölgette. Közben nagyokat sóhajtott, mintha mindazt a sok keserüséget ki akarná lehelni, mely egész életén át fölgyülemlett a lelkében. Egyszerre csak megakadt a szeme az irattár-ajtónak egy szögén, melyen a felöltője szokott lógni. Hirtelen körülnézett és kisietett a másik szobába. Még nem volt a hivatalban senki. Benézett az irattárba is.

Az is üres volt. Fürgén odaugrott az ajtóhoz és magára zárta . . .

Mikor betörték az ajtót, a belépők elé ez a látvány tárult. Egy szögön lógott Kövér János. Azon a szögön, melyen a felöltője szokott lógni. Egészen meztelen volt. Ruhái a szoba közepén hevertek, ollóval összevagdalva. Az iróasztalon tizkoronás papirpénz volt apróra szétnyirva; egy fél kenyér tintával leöntve, a Petőfi lapjai kitépve. Még a tartalék szemüveg is össze volt törve.

ŐSZI TÖRTÉNET

Károly egy Andrássy-uti kávéház terraszán ült. Igy esténként már hüvös volt az idő és az emberek a hideg elől a kávéház belső helyiségeibe huzódtak, kinn a terraszon csak azok maradtak, akik nagyon ragaszkodtak a tisztább levegőhöz, vagy akik szerették az esteli sétálókat és hazafelé sietö leányokat közelről és szabadon megnézegetni.

Károly buzgón szemlélte a nőket, a nem szépeket egymásután ejtette ki az érdeklődéséből, a szépeket pedig fejtől-talpig végig élvezte és nyugtalanul ide-oda cikáztatta a tekintetét, nehogy egyet is elmulasszon közülök. Egyszerre csak egy ismerős arcot pillantott meg. Amikor az arcot megpillantotta, a száj és a szemek már mosolyogtak is feléje. Károly csak azt látta, hogy a hölgy ismerős, tehát reflexszerüen köszöntötte, azután jutott csak tudatába, hogy ez Irma. Irma, a régi-régi, tiz év előtti sóvárgásainak tárgya.

Irma egy ismeretlen fiatalemberrel ment, sötétzöld ruha volt rajta, az arca igy messziről is erősen halaványnak tetszett, lehet, hogy csak a sötétzöld szin miatt.

Károly kicsit habozott, hogy utánna siessen-e Irmának, mert hiszen idegen emberrel sétál. De hamar határozott, fizetett és elindult. Irma el is várta, hogy Károly utána jöjjön, hiszen már ismét egy teljes éven keresztül nem látták egymást, és anélkül, hogy hátranézett volna, már finoman megérezte a Károly közeledését. Egyszerre csak egész bizonyossággal megállt, azt mondta a kísérőjének: pardon! — és már mosolyogva nyujtotta a kezét Károly felé. Károly bemutatkozott az idegen fiatalembernek és gyorsan leperdültek a mellőzhetetlen szavak közte és Irma között, hogy: hogy van, régóta nem láttam már, mit csinál mindig? és az effélék.

Irma elmondta, hogy ismét külföldön járt Vilmával, a színésznő-nővérével, dicsekedett, hogy nagyszerüen töltötte az évet — már amióta nem találkoztak — és kissé homályosan és leplezgetően beszélt a külföldi tartózkodásának céljáról és bizonyos részleteiről, minduntalan viszontkérdezősködésre forditotta a beszédet és Károlynak egynémely kérdése ellen, mint például, hogy Irma fellépett-e nővérével együtt, vagy csak kisérte őt és ha csak kisérte, akkor mi értelme és célja volt annak, hogy kisérte, egész egyszerüen igy védekezett:

— Ne legyen olyan kiváncsi!

Károly abbahagyta a kérdezősködést, mert — gondolta — semmi köze nincs a részletekhez és Irma már régóta nem az a nő,

akiről a bizonyosságokat ellenállhatatlanul áhitaná. De azután ugy érezte, hogy kissé nyugtalan és kissé tulságosan szeretne Irmáról sok mindenfélét tudni.

Károly azután, mint feltétlenül szükséges tudnivalókat, még megtudta, hogy a leány az édesanyjánál lakik, Peterdi-utca 62. alatt, délutánonként otthon tartózkodik; bizonytalan ideig, de valószinüleg nem sokáig marad Pesten. Itthon van különben Vilma is, ő is a mamánál lakik.

Károly bucsuzott, de mielőtt elindult volna visszafelé, Irma még ezt mondta neki:

— Remélem, mielőbb látni fogjuk. Jöjjön fel már lehetőleg holnap, nagyon fog örülni a mama.

Károly visszafelé menet gyors szemlét tartott maga fölött. Megvizsgálta, hogy milyen hatással volt reá Irma látása, a beszélgetés vele, a leány egész viselkedése és magáról való apró közlései. Azt tapasztalta, hogy Irma őt már alig érdekli, a szépsége már megcsappant és a termete sem oly kivánatos, mint régen volt. De azt is gondolta, hogy uj, kárpótló kaland reményében, nem ártana vele ismét foglalkozni, természetesen egészen másképp, mint azelőtt, az ostoba, tehetetlen vergődések korában. Amint azonban Irmáról elmélkedett, érezte, hogy valami elüzhetetlen melankólia minden gondolatába beleömlik. Ez nyilván azért van, — magyarázgatta, — mert a régi rajongásoknak és magányos sirások-

nak a lelke mélyébe sülyedt emlékei fájdalmasan mozdultak meg.

Károly visszasétált a kávéházba és ismét leült a terraszra. Randevuja volt egy irodistaleánnyal, akivel tegnap ismerkedett meg a köruton. Kellemesen induló kis barátság volt ez, egyelőre csak azért kellemes, mert a megszólitás sikerrel járt. Károly nem szivesen foglalkozott az ilyen ismerkedésekkel, mert csufnak találta a férfi tülekedését azért, hogy valamely nővel megismerkedhessék, annál is inkább, mert ezek a tülekedések nem ritkán kudarccal végződtek. A tegnapi ismerkedés nagyon könnyed és sima volt, valami véletlen, kedves helyzet a segitségére jött. A leány megigérte, hogy másnap már mint ma este félkilenc és kilenc között elhalad a terrasz előtt. Károly várta a leányt, körülbelül negyedtizig várta, a leány nem jött. Ugy gondolta, hogy a leány minden nyájassága és hajlékonysága után is becsapta őt. Az eset jelentéktelen volt, mégsem tudott felette könnyedén elsiklani. Bosszankodott és a sértettség érzése bántotta. Bizony az efféle balsikerek is fájnak és a szivéig elérnek az embernek.

Másnap délután Károly elindult Irmáékhoz. Szép őszi délután volt, tisztaegü és langyos és mivel ez a szép délután néhány hüvös és borus napra következett el, a járókelő emberek kedélye felderült és uj örömek felé lendült. Károly a fasor felé került, a derüs időt a fasorban akarta élvezni. Most hogy

hangulatos volt a fasor, és ő éppen Irmáékhoz ment, régi fasori ballagások jutottak eszébe, Irmával a jobbján, hátul a mama és az Ernő, az Irma bátyja; fájdalmasak voltak ezek a hallgatások, mert — most már tudja — erőltetett és mintegy magára vett volt a remény, amely őt akkor éltette, nem pedig szabadon szárnyaló és lobogó. Konok és beteg remény volt az, mert hiszen amint a következmények megmutatták, nem lett az Irma iránt érzett rajongó szerelemből semmi, lassu, vergődéses elmulással kellett annak végződnie. Pedig milyen végtelenül boldog lett volna, fiatal és még üde lelkével, ha Irma akkor őt viszontszereti!

Károly megérkezett. Maga Irma nyitott neki ajtót. Irma kedvesen mosolygott, de az udvariasságon felül semmi szivbeli örömet nem mutatott. Ezt annál inkább észre lehetett venni, mert a mama igazán megörült az ő látására, nagy hangon beszélt friss érdeklődéssel kérdezősködött a dolgairól. Tény azonban, hogy azalatt, mig a mama kérdezősködött, Irma szemei vizsgálódva csüngtek Károlyon és kiváncsian hallgatta a feleleteit. Ezt a csekélységet eredményként kellett Károlynak elkönyvelnie.

Vilma, a szinésznő nem volt otthon. Károly örült ennek, mert Vilma a tulságosan hangos össze-vissza fecsegésével neki soha sem volt szimpátikus. Mikor a mama már elfáradt a folytonos beszédben, igy szólt:

— No, most átmegyek a másik szobába,

csevegjenek maguk kettesben, bizonyára még érdeklődnek egymás iránt és sok-sok beszélni valójuk van.

Ezt nagyon komolyan mondta a mama, ahogyan ritkán, szokott beszélni és még, csupán a férfihez intézve szavait, igy folytatta:

— Irmáról különben tudom, hogy érdeklődik maga iránt. Tegnap első dolga volt elmondani, hogy magával találkozott. És igaz örömmel konstatálta, — amit már én is mondtam magának, — hogy most nagyon jól néz ki, meghizott, nem oly csuf sovány, mint azelőtt volt.

Károlynak most örülnie kellett volna, mindazon, amit hallott, mert hiszen megörvendeztetésére voltak szánva a mama szavai. De az ő igényei nem voltak oly kisszerüek, hogy őt aprópénzzel boldogitani lehetett volna. Bóknak bók, hogy például most jól néz ki, de régen „csuf sovány“ volt! Ezek a szavak nyilván az Irma szavai, a mama csak idézte most őket — és ezekkel a szavakkal az egyik nyitját is megkapta a régi, Irma köré központosuló problémáinak.

Károly egyedül maradt Irmával. Amint a mama betette maga után az ajtót, egyszerre érezték mind a ketten, hogy nem lesz könnyü az egyedüllétük, érezték, hogy majd egyszerü szavaik kapcsán is minduntalan nehéz gondolatokat kell elhallgatniok. Irma némi ellágyulással, egy kis melegséggel kérdezte ujra a férfit:

— Hát . . . csakugyan . . . hogy van?

Károly valamit válaszolt, borongós élcelődéssel. Irma tovább kérdezett:

— Volt-e sok barátnője?

Károly nem válaszolt egyenesen, hanem azt kezdte magyarázgatni, hogy a férfi felelete erre a kérdésre — ha igaz, ha nem igaz, — mindig csak egy lehet: igen, nagyon sok barátnőm volt és van, azt sem tudom már, hogy hová bujjak a sikereim elől.

Irma ugy mutatta, mintha meg lenne arról győződve, hogy a férfiaknak sohasem okoz gondot a reális szerelem kérdése, hogy minden férfi annyi nőt szerezhet magának, amennyit akar. Igy mutatta, a teljes meggyőződés látszatának oly erejével, hogy nem lehetett tudni, vajjon mi az igaz véleménye. Ha igy gondolkodik, — elmélkedett Károly, — akkor az ő szemében egy férfi sohasem lehet szánalmas alak! De vajjon csakugyan igy gondolkodik-e?

Károly könnyed akart lenni, a szerelemnél, a férfi és nő boldogságának és küzdelmeinek témájánál akart maradni, elbeszélte tehát néhány esetét, szegényes kis sikereket, természetesen megnagyitva és dusan kiszinezve azokat. Irma figyelt, olyan érdeklődéssel, mint akinek fontos és érdekes, reá azonban semmiképpen nem tartozó történeteket mondanak el és röpke közbeszólásaival hajlandóságot mutatott arra, hogy a beszéd tárgyát minduntalan más terekre vezesse. Azután a nyitott ablakhoz ment, kihajolva lenézett

az utcára, majd visszafordult és vidáman hivta Károlyt:

— Jöjjön ide maga is, nézzünk ki az ablakon! Nagyon szeretek kibámulni az utcára. Olykor egész délután ezzel szórakozom. Különösen a gyerekeket szeretem nézni, amikor játszanak.

Károly az ablakhoz ment és Irma mellé telepedett. Most egyszerre sok minden zudult a lelkének. Látta a remek őszi eget, acélos fények csaptak a tekintetébe és ahogy Irmához simult, érezte a testének melegét. És intenziv erővel foglalkoztatták az Irma szavai is. Szereti a gyermekeket! Furcsa, hideg, szürkeborongásu leány, egyszerü és mégis csodálatosan rejtelmes . . . De nem jár vele rosszul, aki elveszi feleségül. Hüséges lesz hozzá, ha csupán kötelességből is. És jó anya is lesz. Az is bizonyos, hogy szép és okos gyermekei lesznek, gondosan fogja őket nevelni és — azokat nagyon fogja szeretni. Az ura helyett is a gyermekeit fogja szeretni.

Egymás mellett néztek ki az ablakon, le az utcára. Károly, hogy e pillantás sulyát enyhitse, mint segitő banalitást, ezt mondta:

— Pompás délután! Nagyon szeretem az őszt. A legszebb évszak.

A nő pedig igy beszélt:

— Én pedig a nyarat szeretem. Az őszt utálom. Bár a mai nap csakugyan szép.

Károly most már bosszusan morfondirozott magában:

— Ő a nyarat szereti. Mindig mást, mint én! Mindig mást. Hát jó.

Amint a mama visszajött a szobába, Irma vonult ki, hogy átöltözzék sétára. Károly most, hogy felszabadult Irma közvetlen közelségének varázsa alól, elhatározta, hogy nem megy Irmáékkal sétálni, hanem mihelyt Irma bejön, elbucsuzik. Igy is tett. A hölgyek, különösen a mama, marasztalták, de ő a dolgaira hivatkozott és ment.

Este egy barátjával találkozott Károly, aki Irmáékat ismerte. Megemlitette neki, hogy Irma Pesten van. A barátnak nem volt ujság ez a közlés, mert ő már találkozott Irmáékkal, már meg is látogatta őket. Azt is elmondotta a barát, hogy a tavaszszal, amikor Németországban járt, egy kisebb városban találkozott Irmával és a nővérével, Vilmával. Valami vándor-kabaré-társulattal járt Vilma, magyar dalokat adott elő és egy kis német darabban is fellépett. Irma nem szerepelt a kabaré müsorán, de a kabaré köré csoportosuló szerelmekben résztvett.

Ez a közlés nem lepte meg Károlyt, mert maga is gyanakodott effélékre. Elvégre Irma már huszonhat éves volt és még mindig nem lehetett asszonnyá — és nem találta más magyarázatát annak, hogy Irma buzgón kiséri a nővérét mindenüvé, Tehát a közlés nem hozott Károlynak váratlan tényeket, mégis ugy hatott rá, mintha megmarkolták volna a szivét. Annyira, hogy fájdalmától szinte megdöbbent.

Teritékre kerültek azután egyéb bizonyosságok is. Szenvedélyes szerelmek is szerepelnek az Irma multjában! Egy dusgazdag német tüzértisztnek volt a barátnője, akit rajongó szerelemmel szeretett. A tüzértiszt lovaglás közben olyan szerencsétlenül esett le a lóról, hogy kétnapi szörnyü kinlódás után meghalt. Irma akkor, állitólag, öngyilkossági kisérletet követett el. A tüzértiszt után egy fiatal orvosnövendéknek jutott az Irma életében jelentős szerep. Az orvosnövendéket persze nem tudni miért, megunta és kiejtette kegyeiből.

Károlyt megrenditették a hallottak. Alig győzte lelkében feldolgozni, elsimitani, megszelidíteni az uj reátámadó adatokat. Különösen Irmának a német tüzértiszt iránt való tragikus szerelme keltett benne mély megindulást és megértést is, részvétet is Irma iránt. Azután következett lelkének örök, intenziv munkája, a dolognak önmagára vetése. Tehát Irma képes nagy, szenvedélyes, halálos szerelemre! Már szeretett, mást, másokat! Persze, ő csak egy derék barát, egy jó ismerős, semmi egyéb. Ő nem mozgathatta meg soha, semmi akarásával, semmi óhajtásával az Irma érzéseit, szenvedélyét. Eh, ez nem is csoda! A nők igazi, nagy szerelme csak a kiválasztottaké. Másoké csak a nők kényszerü belenyugvása. Őt soha nő felindulással nem szerette. Ez szomoru valóság, ebbe a meglett férfi lelkierejével bele kell nyugodni. És ebbe is, mint sok mindenbe, bele lehet nyugodni.

Másnap Károly már higgadtan emlékezett Irmáról és mindenről, ami Irmához kapcsolódik. Már szépen elraktározott lelkének sötét zugaiban minden fájdalmat, mellyel őt Irma uj megjelenése illette. Úgy látszott, hogy egy őszi, melankólikus nap után most már elkövetkezett a kemény, tiszta józanság. Gyengeségét azzal is mentegette, hogy a nélkülözés és balsikerek mostanában halomban zudultak rá. Az a kis leány is, akivel randevuja volt s akit két estén várt, megcsalta. De majd ismét akad valami kellemes barátsága, ha szorgalmas lesz és buzgón kisérletezik. És akkor, diadalmas hangulatban, csak szánakozni tud majd régi fájdalmainak furcsa, uj fölzendülésén.

Károly lelkének felszine már egészen sima volt és őszi napfények vidám örömmel is elöntötték. Bátor nekibuzdulással elhatározta, hogy Irmáékat ujra meglátogatja. És amikor ez az elhatározása megszületett, még azon a délutánon elsétált Irmáékhoz. Irmán most világoskék házipongyola volt, melyben pompásan érvényesültek az idomai. Károly, akire meglepő érzéki hatással volt e percben Irma, valamit mondani akart róla, a pongyolájáról s a pongyolán keresztül sugárzó termetéről, de meglepően ez jutott eszébe:

— Maga olyan most, mint egy fiatal asszony, szinte maga mellé lát az ember egy kis fiucskát, akinek meleg anyai szeretettel simogatja a fejét.

Irma egy pillanatra elborulón válaszolt:

— Asszony! . . . Hacsak maga el nem vesz feleségül.

Károly most ugy érezte, hogy nagyon, nagyon megkönnyebbült. És még ellenállhatatlanul, remegő kéréssel kellett kérdeznie:

— És . . . csakugyan . . . hozzám jönne?

Irma igy felelt:

— Gyáva ember! Miért ne?

Károly még védekezett, valamiről, másról szólt, de már ekkor megindult lelkében a teljes elhatározássá növekedő folyamat, hogy Irmát igen rövid időn belül elveszi feleségül.

ÁLOM

Huszonnégy éves volt már, tehát régóta érett és férfi, sőt már sápadt és fonnyadozó. De szerelemben még soha része nem volt... Heves, megremegtető vágyak dultak már a lelkében, de kialudtak, lelohadtak dicstelenül, vagy ami gyakoribb, az utca olcsó nőinél leltek meddő, korcs kielégülést . . . Ha csunya nőkkel került diskurzusba, nem leplezhette előttük gyülöletét, a szépekkel szemben meg elfogult és zavart volt. A nők mindig érzéki hatást tettek rá s ezt a hatást elrejteni annál képtelenebb volt, minél inkább haszontalannak tapasztalta a vágyakozásait. Tisztán tudta, hogy a magafajta fiatalemberek számára általában csak a pénzen vásárolt „szerelem“ és a házasság áll. Tudta ezt tisztán, de nem volt képes olyan kedélyes könnyedséggel átsiklani e tényálláson, mint a legtöbb barátja és ismerőse és rettenetesnek találta azt az ellentétet, mely az ébredező képzelete által megépitett és a való világ között fönnáll. Sok szépet és mámorosat várt az élettől, mikor az életről szóló hazug regényeket olvasta és a vártakból semmit nem kapott...

. . . Most ér haza a kávéházból. Csöndesen nyitotta meg az ajtót, belépett a szobába és

a zsebeiben gyufát keresgélt. „Persze, hogy a legutolsóban van“ — mormogta, mikor hosszu motoszkálás után ujjainak érintésére megzörrent a skatulya. Sietve, szinte mohón gyujtott meg egy szál gyufát, — mert már nyomta a sötétség és valósággal ugy nehezedett rá, mint a viz az ember mellére, amikor nyakig áll benne . . . Nagy csönd volt a szobában, csak az alvók lélegzésének nesze hallszott. A gyufa világánál első pillantását a falon függő órára vetette. Két óra felé járt az idő.

Csak most, hogy az órára nézett, hallotta meg annak ritmikus ketyegését és kellemesnek, üditőnek találta az ütések határozott érces hangját és miközben lassu, unott mozdulatokkal vetkőzött, folyton a hangokat figyelte. Egyszerre mintha megszüntek volna, nem hallotta őket, majd ujra hallatszottak, meg nem hallatszottak . . . Kellemetlenül kezdett köröskörül szemlélődni, hogy figyelmét a hallása szeszélyes játékáról másra terelje. Leült alacsony vaságyára és a cipőzsinórját kezdte oldozni. Közvetlenül a vaságy mellett aludt a kis huga. Igy közelről egész tisztán hallotta annak lélegzését. Kiváncsian hajolt föléje s az arcát szemlélte. Tüzes és párás volt az s a homloka vékony zsirrétegtől fénylett. Teljesen oktalan sajnálkozással szemlélte a kis tüzelő arcot és a nevetségesen tömpe orrocskát. Szinte csodálkozott az elérzékenyedésén. „Átkozott hangulat, átkozott hangulat“ — mormogta és kezeit tenyérrel a térdeire fektetve, mozdulatlanul ült . . . Agyá-

ban fölcsillantak az utcai impressziók, melyek a kávéháztól idáig belerögződtek. Odakünn kellemetlen, nyirkos volt a levegő s az utcák a nedvességtől feketék és csillogóak voltak. Az ég sötét volt, egy csillag sem látszott. Ezt nem is tudta biztosan, csak igy képzelte el, mert az egész uton a földön járt a tekintete és az izgékony fényü gázlámpák türözödését nézegette. Nagy, szürke szomoruság ült az utcákon, minden félni, reszketni látszott. Az utca, a levegő, a házak szomorusága ő reá is ránehezedett és egész napi nyomott hangulatát sötétté és fájdalmassá tette . . . Mikor a körutról befordult, egy lány haladt el mellette, rávetette hivó tekintetét és mosolygott. Ő megállt, utána nézett. Amint a lány a lámpa alatt elhaladt, annak világánál egész tisztán látható volt az alakja. Jobb kezével erősen testéhez szoritotta a szoknyáját és husos, gömbölyü idomai hirtelen heves érzéki vágyat lobbantottak föl az ifjuban. Elfogta a gyönyör képzete s a vágy valami nagy, mámoros élvezetre. Ez a vágy egész napi gyönyörtelen és szomoru élete után most, sötét hangulatában egészen az extázisig fokozódott, ugy, hogy szinte remegett belé... De kinosan jelentkezett a tudat: Nincsen pénze. Megindult tehát és ment hazafelé, hosszu és mély, fájdalomenyhitő lélegzeteket véve.

. . . Az ágy szélén ült mozdulatlanul és merően nézett a földre. Gondolatai zagyva összevisszaságban követték egymást s az agyában föltoluló képek gyorsan váltakoztak. Ujra

és ujra föltünt előtte az utcai lány és a gondolatai körüle kezdtek csoportosulni. Egészen tisztán látta maga előtt — ugy mint az utcán — az arcát, a hivó mosolyt és a felénk tekintetet. Ugy érezte, hogy ez a mosoly nem a szokásos üzleti mosoly volt, mely ravasz és oly hideg, mint a fakutya vigyorgása, hanem volt benne valami őszinte, valami vágy. És oly megkapó volt a leány félénksége. Bizonyára őt is megszállotta az a bánatos reszkető hangulat, amely mindent ellepett ezen a nyirkos sötét éjjelen. Bizonyára fájt neki is az egyedüllét és vágyott egy társra, egy szomoru férfira, aki melegen simulna hozzá most, midőn minden oly nyirkos és hüvös. Igaz és hivó volt az a mosoly, mert meglátta a leány az ő szomoruságát . . . Mily izgató volt a teste! . . . És milyen fájó volt az ő vágya, mikor erre a testre, a szoknyát megtörő, feszitő kemény idomokra rávetődött a lámpasugár. Vágy, amely belémarkol a lélekbe, amely mindenre föltüzel, mely talán üzhetné keresztülgázolni mindenen, melynek kényszere alatt . . . akár gyilkolni is tudna. És hiábavaló, haszontalan ez a vágy. Nincs kielégülés soha . . . És mozdulatlanul ült az ágya szélén, tompán bámulva a földre. A petróleumlámpa sercegett és gyönge sárga világossággal töltötte meg a szobát. Az alvók mozdulatlanul feküdtek. Néha egy-egy kocsi robogott az utcán s ekkor a falak és a butorok megremegtek . . . Gondolatai tovább füződtek . . . A pénz! A pénz! . . . De talán nem

is akart az a leány pénzt — most. Megérezte, hogy nagyon összeillenének ezen a szomoru éjszakán. Fájt az ő lelke is, meglátszott a szeméből . . . Hm, ostobaság! Kinevette volna . . . Minden a pénz! Akinek kevés a pénze, annak csak a salak jut, akinek meg nincsen pénze, annak nem jut semmi . . . Ő most bizonyára valami kávéházba ment s elviszi egy nagyhasu kereskedő, akinek aranylánc nehezedik a pocakjára . . . Ezek a némberek még szeretni is tudják azt, akinek pénze van. Még az érzéseik is megvásárolhatók, mert imádják a pénzt, éhesek rá és reszketnek érte . . . Pedig milyen szép volt, milyen szép volt . . .

. . . Hirtelen mozdulattal elfujta a lámpát, lefeküdt és magára huzta a takarót. Gondolatai a leány körül szövődtek s minden felötlő uj képben megjelent a leány, hol hivó mosollyal az arcán, hol érzéki pózban, komoly és hideg tekintettel. Róla képzelődve szenderült át álmába, az álomképei is róla szövődtek. Ujabb és ujabb képek és helyzetek jelentek meg agyában, és ujabb és ujabb nők. Mind szépek, mosolygók is, hidegek is és mindannyian az érzékeket, a szomju-érzékeket fölkorbácsolók. Közöttük volt ő, az utcai leány, elegáns toilletteben, erősen dekoltálva. Köröskörül minden csupa fény, melegség, szépség volt. A leány mosolygott, melléje ült, átkarolta, melegitette a testével, keble az ő kebléhez ért, jobb kezének ujjait belemélyesztette a leány hajába, az ajkát annak

ajkára szoritotta és boldog álomban szeretkezett vele . . .

. . . Mikor reggel az első világosság beszürődött az ablakon át a piszkos szobába, a többi alvók megmozdultak. Az apa fölütötte borzas fejét, az ablakra bámult és nehézkesen megfordult. A többiek is tápászkodni kezdtek. Az anya ránézett az órára, száraz kezeivel hátrasimitotta haját a homlokáról és öltözködni kezdett. Közben rápislantott fiára, a lumpra. Az sápadtan feküdt a vaságyon, éppen ugy, mint egy halott. A szája kissé nyitva volt és mélyen, kimerült érzékkel aludt. Körülötte már minden és mindenki mozgolódott. Dörmögés és hangos szavak is elhangzottak s a romlott, nehéz levegőben már mozgolódott a lappangó vihar, mely a keltegetésnél a szokásos szemrehányásokkal indul meg s csakhamar szitkokkal, jajgatásokkal és sulyos mondásokkal egész orkánná kavarodik és mindnyájuk lelkét meggyötri.

TARTALOM:

A szobalány — — — — — — — — — — — — — — 3
A vacsora — — — — — — — — — — — — — — 31
A sárga konflis — — — — — — — — — — — — 42
Az erős ember — — — — — — — — — — — — 50
A vén bolond — — — — — — — — — — — — 57
Őszi történet — — — — — — — — — — — — 63
Álom — — — — — — — — — — — — — — — 75

58. D'Annunzio: Pescarai novellák. Ford. Révész Andor

59—60. Karinthy Frigyes: Írások írókról. (Kritikák.)

61. Erckmann-Chatrian: A három lélek. Ford. Karinthy F.

62—63. Kabos Ede: Szivárvány. (Novellák)

64—66. Soyka Ottó: A kártya ura. (Regény.) Forditotta Török Bálint.

67. Nagy Lajos: Egy leány, több férfi. (Novellák.)

68. Kosztolányi Dezső: Öcsém. (1914—1915)

69—71. Lakatos László: Érzelmes könyv. (1914—1915)

72. Somlyó Zoltán: Hadak a hóban. (Novellák.)

73—75. Pierre Veber: Nyári szerelem. (Kis regény.) Forditotta Aranyossy Pál.

76—77. Barta Lajos: Egyszerü szivek. (Novellák.)

78—79. Andreas Haukland: Szüz Északon. (Regény.) Forditotta Telekes Béla.

80. Garvay Andor: Három ember dolga. (Jelenetek.)

81. Guy de Maupassant: A porosz tiszt kivánsága. (Kis regény.) Forditotta Kádár István.

82—83. Hanns Heinz Ewers: Borzalmak könyve. Forditotta Török Bálint.

84. August Strindberg: A kapocs. Ford. Bálint Lajos.

85—89. Karinthy Frigyes: Holnap reggel. (Tragikomédia.)

90—91. Mark Twain: Stormfield kapitány látogatása a menyországban. (Regény.) Ford. Siró György.

92—93. Szini Gyula: Pára és egyéb elbeszélések.

94—96. Anatole France: Boldizsár. (Novellák.)

97. Andrejev Leonid: Rögeszmék. (Elbeszélés.) Orosz eredetiből forditotta Zsatkovics Kálmán.

98—99. Krúdy Gyula: Petit. (Naplójegyzetek a szomoru napokból.)

100—105. Anatole France: Egy színésznő története. (Regény.) Forditotta Aranyossy Pál.

106—107. Reményi József: Messzeségek. (Kis regény.)

108—112. Lakatos László: Az idegen leány. (Vigjáték 3 felvonásban.)

113—115. Georges Rodenbach: Holt Brügge. (Regény.) Forditotta Lakatos Lászlóné.

116—119. Petőfi Sándor: A hóhér kötele. (Regény.)

120—121. Villiers de L'Isle Adam: Kegyetlen mesék. Forditotta E. Karinthy Ada.

122—25. Anatole France: Jocaste. (Regény.) Forditotta: Kelemen Viktor.

126—27. Tabéry Géza: Veszta Flagelláns. (Elbeszélés.)

128—30. Friedrich Hebbel: Mária Magdolna. (Polgári szomorujáték 3 felv.) Forditotta: Hevesi Sándor.

131—33. Gerhard Hauptmann: Crampton mester. (Komédia 5 felv.) Forditotta: Bálint Lajos.

134—36. Cudar gyönyörök. (A borzalom iróiból: E. A. Poe, Villiers de L'Isle Adam, Hanns Heinz Ewers, Gustav Meyrink.) Forditotta: Dóczi Pál.

137—38. Gottfried Keller: Tükör, a cica. (Regény.)

139. Andrejev Leonid: Lázár. (Elbeszélés.)

140—41. Péczely József: Ésszel él az embör. (Novellák.)

142—45. Hermann Bang: A pincér. Ford. Pajzs Elemér.

146—50. Kázmér Ernő: Idegen portrék.

151—54. Fodor L.: Novemberi vándorok. (Novellák.)

155—56. Thomas Mann: A kis Friedemann ur. (Elbeszélés.) Forditotta Török Bálint.

157—59. Kuprin I. A.: Az utcáról. (Elbeszélés.) Forditotta Zsatkovics Kálmán.

160—62. Hermann Bang: A négy ördög. (Kis regény. Forditotta Pajzs Elemér.

163—68. Frank Wedekind: A tavasz ébredése. (Gyermektragédia.) Forditotta Pajzs Elemér.

169—174. Dr. Lustig Géza: Misztikusok, költők és gondolkodók. I. (1. Dante és Beatrice. 2. Giordano Bruno halálának jelentősége.)

175—78. Andrejev Leonid: Ribakov Pál és a nők. (Regény.) Forditotta Pajzs Elemér.

A PRÓZA MESTEREI

SOROZATBAN MEGJELENTEK:

1. G. Flaubert: Szent Antal megkisértetése.

2. E. és J. de Goncourt: Lacerteux Germinie.

3. Henri de Régnier: Hazajáró mult.

Tovan-nyomda, Békéscsaba.